

BETÆNKNING

ANGÅENDE

DEN KIRKELIGE BETJENING AF DE MILITÆRE VÆRN

AFGIVET AF

DET VED KIRKEMINISTERIETS SKRIVELSE
AF 20. MAJ 1960 NEDSATTE UDVALG

ex. 2.

BETÆNKNING NR. 304

1962

I.

Den 20. maj 1960 tilskrev kirkeministeriet departementschef A. Detlefsen således:

»Som det vil være bekendt, findes der ikke her i landet, således som det er tilfældet i flere andre lande, f. eks. i Norge, nogen egentlig feltpræsteordning, men spørgsmålet om gennemførelse af en feltpræsteordning har siden afslutningen af 2. verdenskrig jævnlig været rejst fra forskellige sider, ligesom det ikke mindst i den senere tid har været genstand for offentlig omtale i dagspressen.

Med hensyn til den gejstlige betjening af forsvaret har hovedreglen hidtil været, at denne betjening er udført af folkekirkens præster på de steder, hvor enheder er garnisoneret.

Ministeriet henviser dog til, at man, hvor den anførte ordning på grund af garnisonens eller de militære forlægningers størrelse har været forbundet med særlig store vanskeligheder, i flere tilfælde har søgt så vidt muligt at løse vanskelighederne ved følgende midlertidige hjælpe-ordninger:

- 1) Ansættelse af midlertidige hjælpepræster, der tillige deltager i arbejdet med civilundervisningen. Udgiften til hjælpepræsteløn afholdes af de kirkelige midler, medens vederlaget for arbejdet i civilundervisningen afholdes af forsvarsministeriets budget.
- 2) Oprettelse af et fast præsteembede med særlig henblik på betjeningen af forsvaret. Lønnen udredes her ganske på samme måde som lønnen til præster i de almindelige præsteembeder i folkekirken, d. v. s. for en væsentlig del af folkekirkens midler.
- 3) Anvendelse af værnepligtige teologer, der uden ordination i et vist omfang yder en præstelig betjening af det værnepligtige mandskab. Disse har i den hidtil forløbne

tid formentlig særligt været benyttet indenfor søværnet.

I forbindelse med gennemførelsen af den nye forsvarsordning har spørgsmålet om den gejstlige betjening af de militære værn fået fornyet aktualitet og bør efter nærværende ministeriums formening nu tages op til nærmere undersøgelse og overvejelse. Dette vil på indeværende tidspunkt formentlig mest hensigtsmæssigt kunne ske ved, at der som en rent foreløbig foranstaltning søges indledet forhandling med repræsentanter for forsvarsministeriet og med enkeltpersoner, der har forudsætninger for at kunne medvirke til at tilvejebringe et materiale, som kan danne grundlag for den videre behandling af sagen, når den endelige afgørelse af spørgsmålet skal træffes.

Formålet med den foreslåede forhandling må efter ministeriets skøn i første række blive at foretage en nærmere overvejelse og bedømmelse af:

- 1) Hvilke ulemper og mangler den hidtidige ordning af den kirkelige betjening af værnene har været behæftet med.
- 2) Om de hidtidige forsøg på en foreløbig løsning helt eller delvis vil kunne danne et tilfredsstillende grundlag for etableringen af en endelig ordning af den præstelige betjening af forsvarsstyrkerne og i bekræftende fald, hvorledes de omtalte forsøgsordninger nærmere bør udbygges.
- 3) Såfremt punkt 2 helt eller delvis må besvares benægtende, må det tages op til nærmere overvejelse, efter hvilke retningslinier en endelig feltpræsteordning bør søges gennemført, i hvilken forbindelse der kan blive tale om at foretage en nærmere undersøgelse af, hvorledes feltpræsteordningerne i andre lan-

de, f. eks. i Norge, er opbygget og virker, og om det må anses for hensigtsmæssigt at søge lignende ordninger indført her i landet.

Det bemærkes, at nærværende ministerium er på det rene med, at forsvarsministeriet må have den endelige afgørelse vedrørende det heromhandlede spørgsmål, for så vidt der bliver spørgsmål om en selvstændig feltpræsteordning, men under hensyn til, at den bedst mulige gejstlige betjening af de militære værn er af den største betydning og interesse for folkekirken, og at der herfra har været ydet et væsentligt bidrag ved gennemførelsen af de hidtidige ordninger, har man fundet det rigtigt, at der fra kirkeministeriets side tages et initiativ til en forhandling som den her omhandlede, således at der herigennem kan forsøges tilrettelagt en forberedelse til den endelige løsning af spørgsmålet om den kirkelige betjening af forsvaret.

Under henvisning til foranstående samt idet bemærkes, at man samtidig hermed har anmodet forsvarsministeriet om for sit vedkommende at ville udpege repræsentanter til at deltage i den omtalte forhandling, skal man herved anmode hr. departementschefen om at ville træffe foranstaltninger til indledning af en forhandling med det fornævnte formål for øje, idet tilføjes, at ministeriet iøvrigt har rettet henvendelse til følgende om at deltage i forhandlingen:

Biskop H. Øllgaard, Odense.

Kgl.konfessionarius, dr. theol. M. Neiiendam, København.

Residerende kapellan S. Balslev, København.
Sognepræst N. Zeuthen, Ledøje.

Kontorchef E. Løwe, kirkeministeriet.«

I skrivelse af 20. juni 1960 meddelte forsvarsministeriet, at følgende var udpeget til at deltage i forhandlingerne som forsvarsministeriets repræsentanter: Kommandørkaptajn K. G. Konradsen, chef for forsvarsministeriets 1. afdeling, kaptajnløjtnant J. B. Goth, tjenstgørende i forsvarsministeriet, undervisningsinspektør j. Bøgh, forsvarets civilundervisning, og kontorchef G. Jerichau, forsvarets oplysnings- og velfærdstjeneste.

Fra 1. juni 1961 at regne udtrådte kaptajnløjtnant Goth af udvalget, og i stedet indtrådte kaptajnløjtnant T. Schaldemose-Nielsen, tjenstgørende i forsvarsministeriet.

Udvalgets formand er med udgangen af august måned 1961 på grund af alder afskediget fra stillingen som departementschef i kirkeministeriet, men er fortsat som formand for nær-

værende udvalg, og afdelingschef Konradsen er fra den 1. februar 1961 at regne udnævnt til kommandør. Kontorchef E. Løwe er fra den 1. september 1961 at regne udnævnt til departementschef.

Som sekretær for udvalget har sekretær i kirkeministeriet Erik Larsen fungeret.

Udvalget holdt sit første møde den 4. november 1960, og kort efter nedsattes tre underudvalg til en nøjere undersøgelse af forholdene vedrørende den kirkelige betjening af de enkelte værn. Udvalget vedrørende hæren bestod af departementschef Detlefsen (formand), residerende kapellan Balslev og kaptajnløjtnant Goth (i hvis sted kaptajnløjtnant Schaldemose-Nielsen senere indtrådte); udvalget vedrørende søværnet bestod af departementschef Detlefsen (formand), provst Neiiendam og kommandør Konradsen; i udvalget vedrørende flyvevåbnet indtrådte departementschef Detlefsen (formand), kommandør Konradsen og sognepræst Zeuthen. De tre underudvalg har afgivet de som bilag 1, 2 og 3 aftrykte betænkninger af henholdsvis 24. juni, 9. maj og 21. august 1961.

Udvalget har fra Landsforeningen af menighedsråd modtaget en henvendelse af 28. juli 1960, hvori Landsforeningen stærkt støtter tanken om en feltpræsteordning samt opstiller en skitse til en sådan. Henvendelsen er aftrykt som bilag 4. Udvalget har tillige modtaget henvendelse fra 78 menige i Sandholmlejren, hvori der gives udtryk for ønsket om indførelse af en tilfredsstillende feltpræsteordning. Denne henvendelse er af trykt som bilag 5.

Endvidere har udvalget - tildels gennem forsvarsministeriet - indhentet oplysninger fra de tjenestesteder, hvor der har været praktiseret en særordning med hensyn til den kirkelige betjening af de indkvarterede enheder samt fra de præster, der har været beskæftiget med disse hverv.

Endelig har udvalget indhentet oplysninger fra Norge og Sverige om de der gældende ordninger for kirkelig betjening af værnene.

Kgl. resolution af 22. oktober 1954 om det norske feltpræstekorps og instruks for »Feltpræster« samt instruks for »Garnisonspræst, Garnisonskapellan og Stabspræst« er aftrykt omstående som bilag 8 og 9.

En ændring af den svenske ordning er for tiden under overvejelse, idet den hidtidige organisation har været under kritik som ikke tilstrækkelig fyldestgørende. Under de foreliggen-

de omstændigheder har udvalget ikke ment, at der var tilstrækkelig grund til at aftrykke de hidtil i Sverige gældende hovedbestemmelser.

Der henvises iøvrigt til den i afsnit V givne fremstilling.

I.

I en meget lang årrække har der som almindelig regel ikke i fredstid været knyttet tjenstgørende feltpræster til *hæren*. Under krig ansattes feltpræster ved de enkelte enheder (normalt de enkelte regimenter), men så snart felttogene var forbi, afskedigedes disse præster. Således var ordningen også under krigen 1848-50 og 1864. Da den danske brigade oprettedes i Sverige i slutningen af sidste krig, ansattes feltpræster der, og også ved det danske kommando, der stationeredes i Tyskland efter krigens afslutning, har der været ansat skiftende feltpræster, indtil kommandoet ophævedes. End-

videre kan nævnes, at der for øjeblikket er ansat en feltpræst ved det danske F.N.-kommando i Gaza-området. For danske, der meldte sig som frivillige i den engelske hær efter sidste krigs afslutning, praktiseredes en slags feltpræsteordning, formidlet af Dansk Kirke i Udlandet.

Heller ikke i *de andre værn* har man haft egentlige feltpræster (orlogspræster, flyverpræster). I søværnet er dog - som det nærmere skal omtales nedenfor under III - efter sidste verdenskrig ad administrativ vej indført en ordning, der stærkt nærmer sig til en egentlig teltpræsteordning i fredstid.

III.

Under de foreliggende forhold har man, i erkendelse af den hidtidige tilstands mangler, i spredte tilfælde - for en stor del i de seneste år — tilvejebragt særordninger med henblik på betjeningen af visse militære enheder.

Det kan således nævnes, at der enkelte steder i provinsen ydes garnisonerne kirkelig betjening af hjælpepræster, der er ansat hos stedlige sognepræster helt eller delvis med dette specielle formål for øje.

Hjælpepræsten hos sognepræsten for Grove og Simmelkjær menigheder har således som sin hovedopgave varetaget den kirkelige betjening af mandskabet på flyvestation Karup. Stillingen har været aflønnet således, at de kirkelige midler har båret det sædvanlige hjælpepræstehonorar, medens forsvarsministeriet har ydet forskellen mellem dette honorar og den løn, den pågældende ville have haft i et fast embede i folkekirken, ligesom forsvarsministeriet har ydet præsten befodringsgodtgørelse. Ordningen har været gældende siden 1953. For den tidligere indehaver, der fratrådte i 1960, var stillingen forbundet med pensionsret efter bestemmelse på tillægsbevillingsloven.

En ganske tilsvarende ordning etableredes i 1955 med henblik på den kirkelige betjening af Høvelte, Sandholm og Sjælsmark kaserner, idet

der til formålet ansattes en hjælpepræst hos sognepræsten for Blovstrød og Lillerød menigheder. I 1959 oprettedes i stedet et embede som residerende kapellan for Blovstrød og Lillerød menigheder med særlig henblik på betjeningen af de i pastoratet beliggende militærlejr. Embedets lønning afholdes fuldt ud af de kirkelige midler.

På lignende måde er det pålagt indehaveren al embedet som kaldskapellan for Nørresundby og Hvorup menigheder som særlig pligt at betjene de styrker, der er stationeret i pastoratet og i nabopastoraterne (Nørre Uttrup og Hvorup kaserner samt flyvestation Aalborg).

Endvidere kan nævnes stillingen som hjælpepræst hos sognepræsten ved Holmens kirke med særlig henblik på den kirkelige betjening af søværnets personel i Auderødlejren. Stillingen er forbundet med stillingen som forstander for civilundervisningen i nævnte lejr. De kirkelige midler udreder sædvanligt hjælpepræstehonorar. Også indehaveren af denne stilling har ved særlig hjemmel fået tillagt pensionsret.

Fra gammel tid findes der på enkelte steder særordninger, hvorefter præster i folkekirken ved siden af deres pligter som præst for vedkommende sognemenighed tillige har en særlig forpligtelse til at forestå den kirkelige betjening

af en stedlig garnison. Som eksempler kan nævnes præsterne ved Citadels kirke i København, som det påhviler at varetage den kirkelige betjening af tjenstgørende personel og indkvarterede enheder i Kastellet, præsterne ved Garnisons kirke i København, som betjener den øvrige del af Københavns garnison og det tjenstgørende militære personel, bosiddende i København, Frederiksberg og Gentofte, sognepræsten ved Skt. Mariæ kirke i Helsingør, der har den kirkelige betjening af befalingsmandsskolen på Kronborg, samt 2. residerende kapellan ved Frederiksberg kirke, der har den kirkelige betjening af Hærens officersskole på Frederiksberg slot.

En ordning svarende til den for Garnisons og Citadels kirker gældende med hensyn til Københavns garnison findes ved Holmens kirke i København, hvor præsterne betjener søværnets personel, bosiddende i København, Frederiksberg og Gentofte. Her har man imidlertid, således som det indledningsvis er anført i slutningen af afsnit II, ad administrativ vej nærmere udbygget den fra gammel tid eksisterende ordning. Grundlaget for den således etablerede, mere detaljerede ordning findes i kundgørelse for søværnet B 15-1950. Idet iøvrigt henvises til selve kundgørelsen, der er aftrykt som bilag 10 til nærværende betænkning, bemærkes, at Holmens provst betegnes som orlogsprovst og de øvrige ved Holmens kirke ansatte præster som orlogspræster. Det er pålagt Holmens provst med bistand af kirkens præster samt værnepligtige teologer at betjene alt personel i søværnet. I overensstemmelse hermed er de til Holmens kirke knyttede kapellaner gennem kirkeministeriet ved ledighed opslået med særlig forpligtelse for embedets indehaver til at deltage i betjeningen af søværnet. Provsten udpeger efter aftale med søværnets myndigheder orlogspræsterne og de værnepligtige teologer til løsning af de foreliggende opgaver. Udpeges en orlogspræst til at deltage i et længere togt, løses han efter ansøgning til kirkeministeriet midlertidigt fra sine opgaver i land. Holmens provst og orlogspræsterne står uden for den militære rækkefølge, men bærer uniform. De værnepligtige teologer er teologiske kandidater eller i undtagelsestilfælde teologiske studenter i de sidste studieår, der efter endt eksercerskole udtages til opgaven, hvis de er villige og findes egnede. De bistår ved den kirkelige betjening af søværnets personel og hører i kirkelig henseende under Holmens provst. De er ikke befalingsmænd, men bærer særligt kendetegn.

Ordningen med værnepligtige teologer er i begrænset omfang benyttet også i hæren, således ved garnisonen i Haderslev.

Bortset fra de omtalte særordninger gælder det som almindelig regel, at garnisonernes mandskab hører til menigheden i det sogn, hvor garnisonen er beliggende. I visse garnisonsbyer er fra gammel tid sognepræsten - eller en af sognepræsterne - betegnet som garnisonspræst, uden at der dog ved hans ansættelse er pålagt ham nogen særskilt forpligtelse med hensyn til garnisonens kirkelige betjening.

Medens der således er højst skiftende ordninger fra sted til sted med hensyn til den kirkelige betjening i fredstid, er der i henhold til § 33 i lov nr. 277 af 18. juni 1951 om forsvarets ordning (personellet ved værnene, korpserne m. fl.) truffet en ordning med hensyn til den kirkelige betjening af værnene under mobilisering, der for hærens vedkommende er ret detaljeret, medens den ikke for de to andre værns vedkommende har fået en tilsvarende fast udformning. Tre præster er designeret som henholdsvis hærprovst, orlogsprovst og flyverprovst. For hæren gælder, at en lang række præster er udpeget til at være feltpræster ved de forskellige afdelinger i tilfælde af mobilisering.

For de til hæren designerede feltpræster gælder, at de i krigstid administrativt er knyttet til de respektive militære stabe, og at de står udenfor den militære rækkefølge.

Med det formål at de designerede feltpræster skal have lejlighed til i det omfang, det er muligt under de foreliggende forhold, at indleve sig i tjenesten og gennem praktisk arbejde lære deres pligter at kende, er der ved aftale mellem forsvarsministeriet og kirkeministeriet truffet en ordning, hvorefter de designerede feltpræster i hæren kan antages til frivillig tjeneste i korte perioder i forbindelse med større samlede øvelser. Denne ordning er benyttet i ret vidt omfang. De kirkelige midler afholder udgifterne til vakancebetjening under de pågældende feltpræsters tjenestefrihed fra deres embeder i folkekirken.

Efter hærkommandoens bestemmelse er endvidere i de sidste år afholdt flere korte kurser - normalt i 4 dage - for de designerede feltpræster med det formål at bibringe præsterne kendskab til hærens almindelige forhold og til dens særlige forhold i felten. Mellem halvdelen og tre fjerdedele al: de designerede feltpræster har deltaget i kurserne.

IV.

Mod den foran beskrevne, uensartet ordnede kirkelig betjening af de militære værn er der som anført i kirkeministeriets skrivelse af 20. maj 1960 i årene siden den anden verdenskrig rejst kritik fra flere sider. Det er specielt anført, at den etablerede designeringsordning ikke giver præsterne tilstrækkeligt indblik i de særlige forhold, der gør sig gældende i forbindelse med kirkeligt arbejde blandt soldater, ligesom det er fremhævet, at der også i fredstid er et stærkt behov for en fastere ordnet kirkelig betjening af samtlige militære styrker til afløsning af den nugældende uensartede ordning. Det er videre gjort gældende, at der gennem de hidtil etablerede ordninger har vist sig ikke ringe interesse for en mere effektiv gejstlig bistand i form af gudstjenester, foredrag, sjælesorg og social vejledning, og at denne interesse ikke blot er vist af de indkaldte værnepligtige, men også i mange tilfælde af de faste befalingsmænd.

Fra mange sider er der overfor forsvarsministeriet og kirkeministeriet fremsat forslag om, at problemet løses ved ansættelse af faste præster, hvis eneste opgave skal være at yde kirkelig betjening af den militærafdeling, de er ansat ved. Forslagsstillerne har henvist til, at en sådan ordning eksisterer f. eks. i Norge og England, og at Danmark er det eneste NATO-land, som ikke har feltpræster. Forslagsstillerne har fremhævet de positive erfaringer, andre landes forsvar har med hensyn til feltpræster.

Fra anden side er det hævdet, at ansættelse af faste feltpræster indenfor forsvaret vil være en uheldig fremgangsmåde til løsning af de eksisterende problemer - bl. a. fordi hvervet ved mindre garnisoner ikke kan antages at optage præstens fulde arbejdskraft - og at man i stedet bør søge at udbygge de gældende ordninger med ansættelse af kapellaner eller hjælpepræster med særlig henblik på betjeningen af de militære garnisoner, hvis en særordning da overhovedet kan anses for at være nødvendig i betragtning af, at de indkaldte værnepligtige har samme rettigheder med hensyn til kirkelig betjening som alle andre medlemmer af folkekirken.

Forslag har også været fremsat om at kombinere stillingerne som præst ved værnene med hverv som forstander eller viceforstander for civilundervisningen eller eventuelt med almindelig lærerstilling ved civilundervisningen.

Efter en gennemgang af det for udvalget foreliggende materiale, herunder særlig også beret-

ningerne fra de tjenestesteder, hvor man forsøgsvis har gennemført særordninger, må udvalget finde, at det er med rette, at der er fremsat indvendinger mod den eksisterende tilstand, hvilket dog ikke udelukker, at der i et vist omfang kan bygges på det eksisterende grundlag ved udarbejdelsen af en egentlig, effektiv feltpræsteordning.

Med hensyn til de enkelte foran beskrevne ordninger skal man indledningsvis bemærke følgende:

a) De *faste præsteembeder*, der med tilknytning til en almindelig sognemenighed er oprettet indenfor folkekirken rammer, men med hovedforpligtelse for den, der beklæder embedet, til at virke som præst for en eller flere militære enheder, har — trods det gode arbejde, der er udført af vedkommende præster - efter udvalgets skøn ikke givet så tilfredsstillende resultater, at man kan slå sig til ro hermed og eventuelt blot fortsætte ad denne vej. Sådanne embeder er oprettet, hvor betydelige styrker er samlet på et enkelt sted eller indenfor et begrænset område, og hvor en fast ordning har været særlig påkrævet. De krav, der herved har været stillet til præsten, har som følge heraf været meget store, og det har ikke været muligt både at opfylde de rimelige krav til betjeningen af sognemenigheden og til betjeningen af de militære styrker. De for udvalget foreliggende beretninger om forholdene det enkelte sted viser dette meget tydeligt. Man skal i så henseende særlig henvise til de som bilag 6 og 7 aftrykte indberetninger henholdsvis fra garnisonskommandanten i Høvelte — Sandholm — Sjælsmark og fra den residerende kapellan for Blovstrød og Lillerød menigheder vedrørende virksomheden som feltpræst for mandskabet i garnisonen ved siden af arbejdet som residerende kapellan for Blovstrød og Lillerød menigheder. Der henvises tillige til den foran i afsnit I omtalte henvendelse fra menige i Sandholmlejren, bilag 5. Garnisonskommandanten og præsten er begge af den opfattelse, at kun en præst, som har hele dagen til sin rådighed til arbejde ved et regiment, kan opnå et sådant kendskab til regimentets personel og en sådan kontakt med dette, at han kan blive den selvfølgelige og effektive sjælesorger for enhver soldat i regimentet.

Udvalget finder det endvidere betænkeligt, at menighedsrådet har indstillingsret ved besættel-

sen af sådanne kombinerede stillinger. Dette har da også, i hvert fald i eet tilfælde, givet anledning til vanskeligheder. Garnisonskommandanten vil efter de gældende bestemmelser for besættelsen af præsteembeder i folkekirken ikke kunne være sikker på at få indflydelse på, hvem der udpeges til stillingerne. Ifølge menighedsrådsloven skal menighedsrådet gøre indstilling om, hvilke ansøgere der bør foretrækkes. Ministeriet vil ikke kunne gå uden for den således særlig udpegede kreds og vil eventuelt kunne komme ud for, at et kapellanembede med særlig henblik på betjeningen af en eller flere militære enheder gennem en enstemmig indstilling fra et menighedsråd skal besættes med en ansøger, der f. eks. ikke har aftjent sin værnepligt eller er negativt indstillet overfor forsvarstanken.

Det er tillige en mangel ved kapellanordningen, at den omstændighed, at præsten er udnævnt af kirkeministeriet, principielt vil medføre, at han ikke er undergivet garnisonschefens kommandomyndighed.

b) Med hensyn til den flere steder ved hærens garnisoner gældende *garnisonspræsteordring* bemærkes, at det normalt vil være meget begrænset, hvor megen tid præsten under hensyn til forpligtelserne overfor sognemenigheden vil kunne ofre på gerningen som garnisonspræst. Hertil kommer, at det er uheldigt, at det som oftest ikke påhviler embedets indehaver som et ansættelsesvilkår at forestå den kirkelige betjening af garnisonen. En afgørende ændring i dette forhold vil vanskeligt kunne gennemføres, uden at der ydes særskilt vederlag for dette særlige arbejde. Hertil kommer, at det er en ulempe, at stillinger som garnisonspræst på forhånd er knyttet til et bestemt præsteembede og ikke eventuelt kan gives til en præst i nærheden af garnisonen, som måtte anses for mere velegnet til hvervet. Der tænkes herved på, at det kan være hensigtsmæssigt at benytte en præst fra omegnen, som eventuelt gennem civilundervisningen eller på anden måde er blevet kendt med de særlige problemer, som arbejde blandt det militære mandskab indebærer, og som derved eller på grund af sin yngre alder, mindre arbejdsbyrde eller sine egne værnepligtsforhold — må anses for bedre egnet til virksomheden end garnisonskirkens præst (præster). Men også en sådan ordning må forudsætte, at der udredes et passende vederlag.

Endelig må opmærksomheden henledes på, at garnisonspræsterne almindeligvis kun vil kunne

betjene mandskabet, når dette befinder sig på det normale tjenestested, men - under hensyn til den civile menighed — ikke under øvelser og mobilisering.

c) Selvom den gældende ordning med hensyn til kirkelig betjening af *søværnets mandskab* i mange henseender må siges at fungere tilfredsstillende, finder udvalget også her at måtte fremsætte forskellige indvendinger:

Med hensyn til besættelsen af kapellanembederne ved Holmens kirke må således nævnes den ovenfor omtalte mangel, at menighedsrådet gennem sin indstillingsret vil have mulighed for at få udpeget en præst, der er mindre egnet til hvervet som præst for militært mandskab.

For så vidt angår betjeningen af søværnets personel i provinsen er den gældende ordning - bortset fra betjeningen af det i Auderødlejren værende mandskab - ikke tilstrækkelig, og en nødvendig udbygning af ordningen gennem ansættelse af flere hjælpepræster hos Holmens provst ved de forskellige tjenestesteder ville være uheldig af flere grunde:

Man måtte i hvert enkelt tilfælde søge hjemmel på bevillingslov til tilvejebringelse eller bevarelse af pensionsret og pensionsanciennitet; lønningen til hjælpepræster for Holmens provst måtte efter de gældende regler afholdes af de københavnske lønningsmidler, men dette kan ikke anses for rimeligt for så vidt angår de hjælpepræster, der gør tjeneste i provinsen; spørgsmålet om adgangen til benyttelse af de stedlige sognekirker ville ikke være løst gennem orlogspræsternes ansættelse som hjælpepræster for Holmens provst.

d) Med hensyn til den f. eks. ved flyvestation Karup etablerede ordning, hvorefter en hos den stedlige sognepræst ansat *hjelpepræst* har haft som hovedopgave at varetage den kirkelige betjening af mandskabet, finder udvalget, at der også mod ordninger af denne karakter kan fremsættes indvendinger. Også her må man i hvert enkelt tilfælde være afhængig af, at der gennem bevillingsmyndighederne kan tilvejebringes hjemmel for pensionsret og pensionsanciennitet. Det vil desuden være vanskeligt at give en både for sognepræsten og hjælpepræsten tilfredsstillende afgrænsning af kompetencen med hensyn til den kirkelige betjening af det militære mandskab, i særdeleshed for så vidt angår den del af det faste mandskab, der med familie har bopæl i sognet, men *udenfor* selve garnisonen.

e) Hvad angår anvendelsen af teologiske

kandidater og studerende som *værnepligtige teologer* finder udvalget, at de indhøstede erfaringer er gode, og at denne kategori derfor bør opretholdes under en fremtidig feltpræsteordning. Udvalget hæfter sig i denne forbindelse ved, at de værnepligtige teologer ved at gennemføre den første del af deres militære uddannelse på lige fod med deres kammerater får gode muligheder for at opnå disses fortrolighed og tillid i en grad, som en udefra kommende præst ikke kunne påregne. De teologiske kandidaters virksomhed i disse stillinger vil iøvrigt kunne give et godt grundlag for bedømmelsen af de pågældendes egnethed i feltpræstestillinger af den ene eller anden art, ligesom arbejdet under alle omstændigheder vil give de pågældende erfaringer, de vil kunne nyde godt af ved senere indtræden som præster i folkekirken.

f) Med hensyn til den gældende *designeringsordning* har udvalget den opfattelse, at ord-

ningen — uanset de regelmæssige kurser samt de designerede præsters adgang til frivillig tjeneste i kortere perioder, f. eks. i forbindelse med større samlede manøvrer - ikke er indarbejdet i en sådan grad i fredstid, at den vil kunne virke effektiv i tilfælde af mobilisering og krig. Desuden er antallet af designerede præster betydelig lavere end ønskeligt; således er til hæren designeret 60-65 feltpræster, medens behovet anslås til ca. 100.

Sammenfattende skal udvalget udtale, at selvom der mange steder er udført udmærket arbejde ved den kirkelige betjening af militære enheder, er ordningen alt for løs og uensartet, og de usikre og ofte utilfredsstillende arbejdsvilkår, hvor løn- og pensionsordning samt arbejdsområde sjældent ligger helt fast, bevirker, at interessen blandt teologerne for ansættelse i de eksisterende stillinger ikke er så stor som ønskelig.

V.

Udvalget skal i det følgende give en kort karakteristik af de i Norge og Sverige gældende ordninger med hensyn til kirkelig betjening af de militære værn.

I *Norge* trådte en feltpræsteordning i kraft 1. januar 1948. Den nugældende ordning er nærmere bestemt ved kgl. resolution af 22. oktober 1954, af hvis bestemmelser følgende hovedpunkter skal nævnes:

Feltpræstekorpset står administrativt under forsvarsdepartementet, kommandomæssigt under forsvarsstaben og i kirkelige anliggender under Oslo bisps tilsyn som et selvstændigt provsti.

Feltprovsten, som efter de seneste bestemmelser har rang af oberst, er chef for korpset, der er fælles for alle tre værn. Landet er delt i 5 distrikter, der hver har en garnisonspræst med rang af major (orlogskaptajn). Ved større enheder ansættes derudover feltpræster med rang af kaptajn eller løjtnant.

Værnepligtige teologiske studenter gør tjeneste som feltpræstassistenter. Korpsets medlemmer har som nævnt militær status og grad og bærer uniform. Feltpræsttjenestens fagområde er opregnet således: Kirkelige handlinger, gejstlig virksomhed, sjælesorg, moral, social-etisk orientering, karakterdannelse, samarbejde med civil

religiøs virksomhed og national-kulturel folkeopdragelse.

De norske feltpræster ansættes i forsvaret efter indstilling fra feltprovsten bilagt udtalelse fra Oslo biskop og vedkommende overkommando(er).

I 1959 havde korpset 24 faste feltpræster i heltidsstillinger. En af disse er ansat som stabspræst ved feltprovstens kontor. Udover de faste feltpræster og værnepligtige teologer anvendes i et vist omfang civile præster til - ved siden af deres præsteembede - at betjene militære enheder i eller i nærheden af deres sogn.

I *Sverige* er feltpræsteordningen af beskednere omfang end i Norge, jfr. det herom allerede foran under II oplyste. Som chef findes en feltprovst, der - mod et årligt honorar af 1200 sv. kr. — har dette hverv som bibeskæftigelse til sit civile embede. Endvidere har der siden 1959 været ansat en stabspræst, der er lønnet som halvtidsbeskæftiget tjenestemand. Selve den lokale feltpræsttjeneste varetages i fredstid af ca. 80 præster, der mod et årligt honorar af 900 eller 600 sv. kr. har feltpræsthvervet ved siden af deres civile embede. I den afsidesliggende garnison i Boden er dog ansat en heltidsbeskæftiget garnisonspræst. Desuden findes mindre

omfattende særordninger ved søværnet. Det samlede årlige lønbudget for hele feltpræstordningen er - ifølge Försvarets personalvårdutredning, Betänkande III (september 1960) - 93.552 sv. kr.

I krigsorganisationen indgår et betydeligt antal feltpræster, i gennemsnit en for hver enhed af bataljons størrelse. Personellet udtages såvel fra den svenske kirke som fra frikirkelige samfund.

Mod den eksisterende svenske feltpræsteordning retter fornævnte betænkning kritik på en række punkter: Der er ikke indenfor de gældende rammer mulighed for at komplettere gudstjenestevirksomheden med egentlig sjælesorg. Feltpræsterne bliver i mange tilfælde fremmede for den militære organisation og for arbejdet indenfor denne. De honorarlønnede feltpræster er næsten altid præster for en civil menighed, og denne virksomhed kommer for de fleste i første række. I hvert fald er pligt-kollisioner uundgåelige.

Med hensyn til krigsorganisationen går kritikken ud på, at ordningen ikke er tilstrækkelig forberedt i fredstid.

Til forbedring af den centrale ledelse foreslår betænkningen, at stillingen som stabspræst omdannes til en heldagsstilling. Derimod finder betænkningen det tilstrækkeligt, at feltprovsten har sin stilling som et honorarlønnet bierhverv.

Til varetagelse af den lokale feltpræstetjeneste opstiller betænkningen følgende muligheder:

- 1) Ingen speciel feltpræstorganisation. Præster uden fast tilknytning til garnisonen anvendes efter behov i det enkelte tilfælde.
- 2) Feltpræstorganisation med heltidsansatte feltpræster.
- 3) Feltpræstorganisation med deltidsansatte feltpræster.

Alternativ 1) forkastes, først og fremmest fordi den enkelte garnison ikke på den måde får en præst, vedkommende garnison kan betragte som sin.

Alternativ 2) fremhæves som ønskværdigt, fordi det er en effektiv ordning og i overensstemmelse med gældende ordning i andre lande, men alternativet forkastes af økonomiske årsager.

Betænkningen går ind for alternativ 3). Hver enhed får ved denne ordning »sin egen præst«. Forskellen fra den eksisterende ordning ligger i, at den kirkelige betjening af garnisonen skal indordnes i præstens arbejde, således at det ikke kommer til at stå tilbage for præstens øvrige virksomhed. En anden præst end den, i hvis sogn garnisonen er placeret, skal kunne vælges til hvervet. Betænkningen foreslår 7 præster ansat som stabspræster ved de enkelte regioner, medens antallet af lokale feltpræster foreslås sat til 73. Til disse 80 præster foreslås et årligt honorar for feltpræstvirksomheden på 1000 sv. kr. til hver.

VI.

Der har i nærværende udvalg været enighed om, at det er af stor vigtighed, at der etableres en ordning, som vil kunne virke effektivt i krigstid, men at dette indebærer, at ordningen skal være vel indarbejdet i fredstid, således at den vil kunne fungere umiddelbart ved mobilisering.

Det findes endvidere ønskeligt, at der gennemføres en ordning, der i hovedtrækkene er ens for alle tre værn, men det må dog her tages i betragtning, at personelforvaltningen er højst forskellig i hæren på den ene side og søværnet og flyvevåbnet på den anden, idet hærens personelforvaltning er decentraliseret ved regimenterne, medens de to andre værn har en central personelforvaltning ved værnskommandoerne.

Derfor bør en fuldstændig ensartethed ikke tilstræbes. Hertil kommer, at hæren fremdeles regner med et stort menigt personel, som væsentligst består af skiftende hold af værnepligtige, medens søværnet og flyvevåbnet ikke har så store styrker og efterhånden i overvejende grad vil blive betjent med frivilligt stampersonel på længere kontrakter. Også i krigstid vil søværnet og flyvevåbnet i vidt omfang basere sig på folk, der har tjent værnet i årevis, medens hærens hovedmasse vil blive mobiliseringsindkaldte værnepligtige. Hertil kommer, at hærens styrker overvejende er placeret ved store tjenestesteder af regimentsstørrelse fordelt over hele landet, medens søværnets og flyvevåbnets personel er placeret på nogle få større tjenestesteder og

en lang række ganske små tjenestesteder med afsides beliggenhed. Idet man iøvrigt henviser til de af underudvalgene om de enkelte værn afgivne betænkninger (bilagene 1-3), der i det hele er tilrådt af det samlede udvalg, og hvori en mere detaljeret fremstilling af hvert af værnenes særlige behov er givet, skal udvalget her sammenfatte sin opfattelse af, hvorledes problemerne bør løses, dels ved nogle bemærkninger, der søger at samle, hvad der bør være fælles for alle tre værn, og dels hvad der bør gælde særskilt for hvert af disse.

Fælles for samtlige tre værn bør det gælde, at man under udnyttelse af de erfaringer, der hidtil er erhvervet, bør søge gennemført en ordning, der i et vist omfang bygger på det bestående system, og således at de præster, der hidtil har været beskæftiget ved den kirkelige betjening af værnene, i videst muligt omfang indtræder i den nye ordning.

Udvalget anser det endvidere for at være af afgørende betydning, at der med henblik på opnåelsen af den bedst mulige betjening af styrkerne ved reglernes udformning skabes rimelige økonomiske vilkår og tilfredsstillende arbejdsforhold for de fremtidige feltpræster. De faste præster bør således ikke i lønningsmæssig eller pensionsmæssig henseende på nogen måde stilles ringere end folkekirkens øvrige faste præster, og de bør alle have kgl. udnævnelse, uanset hvilken lønklasse deres stilling er normeret i.

Det skønnes desuden at være af stor betydning, at den feltpræstordning, der tilvejebringes, bliver så smidig, at den uden større besvær kan ændres i overensstemmelse med de erfaringer, der indhøstes i fremtiden.

Den kirkelige betjening af værnene bør iøvrigt med hensyntagen til det anførte efter udvalgets opfattelse baseres på følgende kategorier:

- 1) Faste feltpræster.
- 2) Deltidsansatte feltpræster.
- 3) Feltpræster af reserven.
- 4) Værnepligtige teologer.

Det bemærkes herved, at man her og i det følgende afsnit af nemhedshensyn har benyttet betegnelsen feltpræster som fællesbetegnelse, altså dækkende også orlogspræsterne ved søværnet og flyverpræsterne ved flyvevåbnet.

Som leder af den kirkelige betjening af de enkelte værn bør ansættes en værnsprovst, jfr. nærmere nedenfor under omtalen af de foregående ordninger for de enkelte værn.

ad 1) Faste feltpræster.

Udvalget anser det for påkrævet, at der i de områder, hvor talmæssigt betydelige styrker er placeret, ansættes faste feltpræster, d. v. s. kongelig udnævnte tjenestemænd, jfr. foran, der - som almindelig regel — ikke samtidig har forpligtelser overfor en sognemenighed. Der må tillægges de faste feltpræster samme rettigheder med hensyn til løn- og pensionsanciennitet, som ville tilkomme dem ved ansættelse i almindelige faste præsteembeder i folkekirken.

Efter udvalgets opfattelse bør udnævnelse og afskedigelse foranstaltes af forsvarsministeriet efter indstilling fra vedkommende værnsprovst og bilagt udtalelse fra den biskop, hvem det kirkelige tilsyn med værnenes præster overdrages.

Det bør være muligt at forflytte feltpræsten indenfor værnet, hvorfor udnævnelse ikke bør finde sted til feltpræst ved et bestemt tjenestested, men blot til feltpræst indenfor et bestemt værn.

Lønningerne bør udredes af statskassen over forsvarsministeriets budget. Til lønningen bør kunne ydes særlige tillæg efter de for officerer gældende regler.

Der bør tilvejebringes lovhjemmel for feltpræsternes adgang til benyttelse af kirkerne på stedet på samme vilkår som valgmenighederne. Berettigelsen skulle tilvejebringes blot ved præstens begæring om benyttelsen til styrker af værnene, som - midlertidig eller fast — har ophold i sognet (kirkedistriktet, pastoratet). Udgiften ved kirkernes brug bør udredes af statskassen.

Udvalget finder endvidere, at der bør gives feltpræsterne adgang til at søge de i menighedsråds lovens § 36 omhandlede embeder, når de har fungeret i 7 år, idet det skønnes rimeligt på denne måde at give de præster, der påtager sig den meget krævende gerning som præst for de værnepligtige, den bedst mulige sikkerhed for senere at kunne overgå til ansættelse i almindelig præstegerning.

I de faste stillinger som feltpræst bør kun kunne ansættes personer, der opfylder betingelserne for at modtage præsteembeder i folkekirken.

Blandt andet under hensyn til, at benyttelse af faste feltpræster ved værnene fremfor mere løst tilknyttede præster vil medføre en betydelig større lønudgift, at antallet af teologiske kandidater i de seneste år har været ringe, således at der for tiden er en udtalt knaphed på teologer til besættelse af folkekirkens præsteembeder, samt at der i hvert fald ved mindre garnisoner

ikke vil være tilstrækkelig arbejde for en feltpræst, til at det kan optage hans hele arbejdskraft, finder udvalget, at normering af faste feltpræstestillinger kun bør finde sted i begrænset omfang, jfr. nærmere nedenfor under omtalen af de enkelte værn.

Efter udvalgets opfattelse bør feltpræsten - i det omfang det er overkommeligt uden skade for den præstelige virksomhed - medvirke indenfor civilundervisningen, hvorved bemærkes, at udvalget finder denne kombination ønskelig som et middel til at befordre feltpræsternes kontakt med mandskabet.

ad 2) Deltidsansatte feltpræster.

Hvor mandskabets antal ikke betinger ansættelse af en fast feltpræst, vil den kirkelige betjening normalt kunne henlægges til en af folkekirkens præster på stedet som garnisonspræst.

Denne ordning har som tidligere omtalt fra gammel tid været kendt flere steder, dels i form af præsteembeder med særlig forpligtelse til at forestå den kirkelige betjening af en stedlig garnison, dels i form af præsteembeder, der ikke har en sådan særlig forpligtelse, men kun en forpligtelse svarende til den, der påhviler indehaveren overfor andre offentlige institutioner i sognet.

Udvalget finder det påkrævet, at der ydes den præst, der udpeges til at varetage den kirkelige betjening af en garnison ved siden af sit embede i folkekirken, et passende honorar af statskassen. Det vil herved være muligt i højere grad, end det hidtil har været tilfældet, at knytte præsten fast til garnisonen eller en enhed indenfor denne og at fastlægge omfanget af hans forpligtelser. Der bør i hvert enkelt tilfælde udfærdiges et regulativ for præstens forpligtelser med hensyn til den kirkelige betjening af garnisonen. Afhængig af tjenestestedets størrelse bør der herunder bl. a. fastsættes bestemmelser for, hvor megen tid der skal afsættes til den kirkelige betjening af tjenestestedet. Efter udvalgets opfattelse bør denne forpligtelse fastsættes til mindst een hel dag om ugen, idet der må lægges vægt på, at præsten kommer regelmæssigt på tjenestestedet og ved sine besøg har rigelig tid, således at der gives ham mulighed for at leve sig ind i personellens vilkår.

Efter udvalgets opfattelse bør der som allerede nævnt åbnes mulighed for, såfremt det måtte anses for formålstjenligt, at udpege en anden præst til garnisonspræst end en til garnisonskirken hørende præst efter indstilling fra

vedkommende værnspovst og forhandling med stiftets biskop.

Med hensyn til benyttelsen af den stedlige kirke til gudstjenester for det militære mandskab bør gælde samme regler, som ønskes indført for de faste feltpræster.

Af hensyn til den forsvarlige betjening af embedet bør en præst i folkekirken, der ansættes som garnisonspræst, kun i beskedent omfang kunne påtage sig arbejde ved forsvarets civilundervisning.

Derimod er det muligt, at faste stillinger, der kombinerer feltpræstegerning med mere omfattende arbejde indenfor civilundervisningen, efterhånden i et vist omfang vil kunne træde i stedet for garnisonspræstestillingerne. Udvalget finder det vanskeligt på indeværende tidspunkt at udtale sig herom, men det skal dog bemærkes, at der indenfor søværnene er høstet gode erfaringer med denne kombination, hvorfor den da også fremtidig foreslås benyttet indenfor dette værn, jfr. nærmere nedenfor under omtalen af forholdene i de enkelte værn. Skulle det i fremtiden findes formålstjenligt i videre omfang at bygge på en kombination som den anførte, vil det utvivlsomt være muligt rent administrativt at træffe bestemmelse for del: enkelte tilfælde og eventuelt på denne måde tilvejebringe grundlag for en mere fast ordning.

ad 3) Feltpræster af reserven.

Til bistand for de under 1) og 2) omtalte kategorier finder udvalget, at der bør ansættes feltpræster af reserven. Herfor taler den omstændighed, at de under 2) nævnte garnisonspræster almindeligvis kun vil kunne betjene det militære mandskab på det normale tjenestested, men ikke når mandskabets opholdssted skifter på grund af øvelser eller mobilisering. Det er endvidere en selvfølge, at behovet for feltpræster vil stige stærkt, såfremt en krigssituation skulle indtræffe, og også af den grund bør der etableres en reserve af feltpræster. Der er her i realiteten tale om en udbygning af den eksisterende designeringsordning.

Feltpræster af reserven skal kunne ansættes med eller uden rådighedspligt. Det er udvalgets tanke, at disse præster i det hele bør have en status svarende til reserveofficerers for så vidt angår aflønning, rådighedspligt m. v.

Det vil være ønskeligt, at så mange designerede feltpræster som muligt påtager sig rådighedspligt i treårige perioder, idet man må finde det hensigtsmæssigt, at den pligtige tjeneste i

modsætning til reserveofficerernes søges anvendt til jævnlige korte besøg af en halv til en hel dags varighed ved tjenestestedet samt til enkelte større samlede øvelser eller specielle kurser. Mindre tjenestesteder vil eventuelt kunne betjenes af disse præster.

De præster, der ikke mener at kunne påtage sig rådighedspligt, bør kunne indkaldes til deres enhed i forbindelse med genindkaldelser og ved andre særlige lejligheder.

Det må være en forudsætning for antagelse som feltpræst af reserven, at den pågældende opfylder betingelserne for at kunne beskikkes til et præsteembede i folkekirken, samt at han enten har virket som værnepligtig teolog, deltaget i kursus for feltpræster eller på anden måde må skønnes at have de fornødne forudsætninger for at kunne bestride tjenesten som feltpræst. Feltpræsterne af reserven bør så vidt muligt have aftjent deres værnepligt.

Med hensyn til benyttelse af kirkerne til gudstjenester og kirkelige handlinger for det militære mandskab bør der gælde samme regler, som ønskes indført for de faste feltpræster og garnisonspræsterne.

ad 4) Værnepligtige teologer.

Det er udvalgets opfattelse, at de hidtidige erfaringer med hensyn til anvendelsen af værnepligtige teologer — erfaringer der særlig er gjort

i søværnet — er så gode, at anvendelsen af disse bør opretholdes som bistand for og supplerende af de under 1) - 3) nævnte præster i den udstrækning, det er muligt under hensyn til det antal teologer, der indkaldes til aftjening af deres værnepligt.

De teologiske kandidater skal indkaldes på lige fod med de øvrige værnepligtige og sammen med disse gennemgå den første grunduddannelse. De modtager herefter en kortvarig særlig uddannelse med henblik på deres senere virke som værnepligtige teologer og tilgår derpå så vidt muligt: den enhed, ved hvilken deres rekruttkammerater nu gør tjeneste. Resten af deres værnepligtstid forbliver de ved deres enhed, hvor de virker som hjælpere for den stedlige feltpræst, fra hvem de modtager de nærmere direktiver for deres tjeneste. De værnepligtige teologer kan normalt ikke ordineres.

Det er utvivlsomt en fordel, at den værnepligtige teolog gennemgår grunduddannelsen på lige fod med de øvrige værnepligtige, som derved lærer ham at kende som en af deres egne. Desuden vil de teologiske kandidaters virksomhed i disse stillinger kunne give et grundlag for bedømmelse af de pågældendes egnethed til ansættelse i de under 1) — 3) nævnte stillinger. Endelig vil arbejdet som værnepligtig teolog under alle omstændigheder give de pågældende erfaringer, de vil kunne nyde godt af ved senere indtræden som præster i folkekirken.

VII.

De forskellige kategorier af feltpræster bør efter udvalgets opfattelse ikke indordnes i den militære rækkefølge, men kendetegnes efter deres omfang af forsvarsministeriets fastsatte regler. Under særlige omstændigheder bør der dog muligvis kunne tillægges dem militær grad.

Feltpræstens virksomhed vil have visse berøringspunkter til forsvarrets oplysnings- og velfærdsvirksomhed. Der er f. eks. under Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste ansat heltids- og deltidsbeskæftigede socialkonsulenter, der har til opgave at yde forsvarrets personel rådgivning og praktisk hjælp i bl. a. sociale, økonomiske, juridiske og personlige spørgsmål.

Der bør sigtes på en koordinering mellem præstens virksomhed og oplysnings- og velfærdsvirksomheden.

Udvalget har ikke taget stilling til, hvorledes denne koordinering bør praktiseres, idet man finder, at der ved fastsættelse af bestemmelser om feltpræsternes opgaver og virksomhed bør forhandles med Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste herom.

Det kirkelige tilsyn bør for samtlige feltpræstekorps henlægges under samme biskop, og udvalget skal foreslå, at opgaven overdrages biskoppen over Københavns stift, bl. a. fordi denne i forvejen har tilsyn med Holmens provst.

Udvalget anser det for en forudsætning, at de præster, der får overdraget en feltpræstegerning af den ene eller anden form, i fornødent omfang frigøres for deres civile embedsgerning i tilfælde af mobilisering eller formering af sikringsstyrken.

Spørgsmålet om uniformering og aflønning af de forskellige kategorier af feltpræster er der ikke her taget stilling til. Efter udvalgets

skøn bør disse spørgsmål løses efter nærmere forhandling mellem forsvarsministeriet og kirkeministeriet.

VIII.

Medens det i afsnit VI foreslåede system i store træk vil kunne danne rammen om den kirkelige betjening af alle tre værn, skal udvalget i det følgende kort redegøre for de specielle forhold indenfor de enkelte værn, idet man dog også her henviser til den mere detaljerede fremstilling i underudvalgenes redegørelse, bilag 1-3.

1) Hæren.

Udvalget foreslår, at der ansættes en heltidsbeskæftiget værnspovst, benævnt hærprovsten, som skal indgå i hærkommandoen, men derudover stå til rådighed som feltpræst for østre landsdelskommando. Hærprovsten bør have ledelsen af den kirkelige betjening.

Faste feltpræster bør iøvrigt ansættes ved de større garnisonsområder eller på steder, hvor der er så mange enheder placeret indenfor et snævert område, at en tilfredsstillende betjening på anden måde vanskeligt kan gennemføres. Udvalget finder, at der i overensstemmelse med disse retningslinier i hvert fald bør ansættes faste feltpræster i Høvelteområdet (samtidig feltpræst for 1. sjællandske brigade), i Aalborg (samtidig feltpræst for 2. jyske brigade), i Sønderjylland (samtidig feltpræst for 1. jyske brigade) og i Århus (til rådighed som feltpræst for vestre landsdelskommando).

Det er udvalgets opfattelse, at den hidtidige ordning for præsterne ved Garnisons kirke og kirken i Kastellet samt for sognepræsten ved Skt. Mariæ kirke i Helsingør og 2. residerende kapellan ved Frederiksberg kirke må bevares og udbygges nærmere ved detaljerede bestemmelser.

Til betjening af de øvrige enheder indenfor hæren på de faste tjenestesteder må man i vidt omfang anvende en garnisonspræsteordning efter de foran under afsnit VI angivne retningslinier. Iøvrigt bør feltpræster af reserven i særlig grad tilknyttes hæren, idet der i dette værn, således som det allerede fremgår af den tidligere fremstilling angående den eksisterende designeringsordning, vil være behov for en stærkt

forøget præstelig betjening, som ikke kan fyldestgøres af de faste præster og garnisonspræsterne. Hertil kommer, at betjeningen under en del af de øvelser, der forekommer som et normalt led i mandskabets uddannelse, ej heller kan ventes besørget af garnisonspræsterne.

For hærens vedkommende er der i særlig grad brug for det samarbejde mellem garnisonspræsterne og feltpræsterne af reserven, som er omtalt under afsnit VI.

Også værnepligtige teologer vil i videre omfang end tidligere kunne benyttes som bistand ved den kirkelige betjening af hærens mandskab.

2) Søværnet.

Som ovenfor omtalt har den i søværnet eksisterende ordning allerede nu i nogen grad karakter af en orlogspræsteordning. Udvalgets forslag bygger derfor i ret vidt omfang på det eksisterende system.

Den til enhver tid værende sognepræst ved Holmens kirke i København -- Holmens provst - bør også fremtidig være leder af den kirkelige betjening under betegnelsen orlogsprovst. De øvrige præster ved søværnet benævnes orlogspræster.

Ved siden af den civile menighed betjener præsterne ved Holmens kirke søværnets mandskab i København og - i samme omfang som hidtil -- mandskabet i orlogsskibe på togt.

Det er en forudsætning, at embedet som sognepræst ved Holmens kirke fortsat besættes uden menighedsrådet medvirken, og at der som hidtil står en hjælpepræst til rådighed for sognepræsten, samt at også hjælpepræsten ansættes uden menighedsrådets medvirken. For de øvrige embeder ved kirken bør det som hidtil være et ansættelsesvilkår, at embedets indehaver deltager i den kirkelige betjening af søværnets personel.

Til betjening af de større faste tjenestesteder udenfor København - Frederikshavn, Auderød, Korsør og evt. Grønneal -- bør oprettes faste stillinger som orlogspræst. Disse særlige stillinger bør dog opslås med forpligtelse til en vis

virksomhed ved civilundervisningen, idet arbejdet som orlogspræst på disse tjenestesteder ikke kan påregnes at beslaglægge orlogspræsternes arbejdskraft og tid fuldt ud.

Til bistand for orlogspræsterne anvendes værnepligtige teologer. Til dato har 113 teologer gennemgået denne tjeneste. På mindre tjenestesteder vil de til en vis grad kunne erstatte orlogspræsterne.

Også ordningen med præster af reserven vil kunne komme til anvendelse i søværnet, omend i mere beskedent omfang end i hæren.

3) Flyvevåbnet.

Udvalget foreslår, at der ansættes en værnsprovst, benævnt flyverprovst, som skal indgå i flyverkommandoen og have ledelsen af den kirkelige betjening. Stillingen vil eventuelt kunne betjenes af en præst i folkekirken eller af en af flyvestationspræsterne.

Ved flyvestationerne Karup, Aalborg, Skrydstrup og Værløse foreslås ansat faste flyverpræster, benævnt flyvestationspræster.

Da personellet ved flyvestationerne Aalborg og Skrydstrup er noget mindre end i Karup og Værløse, kunne udvalget tænke sig, at stillingerne her opslås med særlig forpligtelse for præsten til virksomhed ved civilundervisningen i et mindre antal timer.

Da en stor del af flyvestation Karups personel bor i Kølvråa by i Grove sogn, er der meget der taler for, at den samme præst betjener dette personel både i og udenfor tjenesten. Udvalget skal derfor foreslå, at flyvestationspræsten efter regulativ skal medvirke ved betjening af denne

del af Grove sogn. Kirkeministeriet bør formentlig i så fald afholde en mindre del af præstens løn, eventuelt yde et mindre honorar for hans arbejde i den civile menighed.

Til betjening af mandskabet på mindre tjenestesteder bør benyttes deltidsansatte præster, der har hvervet ved siden af deres civile embede.

Såfremt det skulle vise sig umuligt at få oprettet faste stillinger som flyvestationspræster i det ovenfor foreslåede omfang, er det udvalgets opfattelse, at det muligt kan være forsvarligt at ansætte deltidsansatte flyvestationspræster ved stationerne Aalborg og Skrydstrup, hvorimod der på flyvestationerne Karup og Værløse - hvorunder Jonstruplejren med en betydelig mandskabsstyrke hører - bør ansættes faste flyvestationspræster.

Da behovet for flyverpræster vil stige under krig, foreslås et antal præster ansat som flyverpræster af reserven, så vidt muligt med rådighedspligt. De bør kunne vikariere for de ovenfor omtalte præster samt eventuelt betjene mindre etableringer i fredstid, i sidstnævnte tilfælde således at den pligtige tjeneste aftjenes i korte besøg af en dags varighed.

Med hensyn til det foran anførte og de i bilagene indeholdte oplysninger skal udvalget henstille, at der i nærmeste fremtid tages skridt til indførelse af en effektiv kirkelig betjening af de tre værn efter de i det foranstående angivne retningslinier.

Spørgsmålet om, hvorvidt der er grund til at organisere en særlig kirkelig betjening af civilforsvarskorpset, ligger udenfor kommissoriet.

København, den 26. januar 1962.

Svend Balslev

J. Bøgh

A. Detlefsen
formand

G. Jerichau

K. G. Konradsen

Einar Løwe

M. Neiiendam

T. Schaldemose-Nielsen

Niels Zeuthen

H. Ølgaard

/ Erik Larsen

UNDERUDVALGSBETÆNKNING ANGÅENDE DEN KIRKELIGE BETJENING AF HÆREN

Ved etablering af en fremtidig ordning af den kirkelige betjening af hærens mandskab vil man efter underudvalgets skøn i et vist omfang kunne bygge på enkeltheder i det gældende system, uanset de betydelige mangler som den hidtidige ordning har været behæftet med, jfr. nærmere nedenfor.

Underudvalget er kommet til den opfattelse, at følgende synspunkter bør være afgørende ved udformningen af den endelige ordning:

- 1) Ordningen bør tilrettelægges på en sådan måde, at den kan danne basis for hærens kirkelige betjening både i krig og i fred. Der bør derfor allerede under fredsforhold være skabt en vis fasthed i systemet, således at ordningen umiddelbart **vil** kunne virke ved mobilisering (formering af sikringsstyrken).
- 2) Man bør finde frem til den endelige ordning gennem en naturlig udbygning af det bestående system, således at opnåede erfaringer udnyttes, og således at de præster, som hidtil har ydet en indsats i den kirkelige betjening af hæren så vidt muligt søges benyttet ved den nye ordning.
- 3) Det vil være af afgørende betydning for opnåelsen af den bedst mulige kirkelige betjening af styrkerne, at der skabes rimelige økonomiske vilkår og gode arbejdsforhold for de præster, der påtager sig opgaver i forbindelse med den kommende feltpræstordning.
- 4) Ordningen bør - i hvert fald delvis - kunne gennemføres i løbet af kort tid.

For at kunne dække behovet for kirkelig betjening af hæren, og idet hensyn tages til den nuværende knaphed på teologiske kandidater, har underudvalget ment, at hærens feltpræstekorps bør opbygges af følgende kategorier:

- 1) Faste feltpræster.
- 2) Garnisonspræster.
- 3) Feltpræster af reserven med og uden rådgighedspligt.
- 4) Værnepligtige teologer.

1) Faste feltpræster.

De forsøg, man har gjort ved oprettelsen af faste præsteembeder indenfor folkekirkens almindelige rammer — og altså med tilknytning til en bestemt sognemenighed - men med forpligtelse for den, der beklæder embedet til som en hovedopgave at virke som feltpræst, har efter de hidtidige erfaringer ikke givet noget tilfredsstillende resultat, selv om der er gjort en god og energisk indsats af den enkelte præst. Sådanne embeder er oprettet, hvor betydelige styrker er samlet på et enkelt sted eller indenfor et begrænset område, og hvor en fast ordning har været særlig påkrævet. De krav, der herved har været stillet til præsten, har som følge heraf været meget store, og det har ikke været muligt både at opfylde de rimelige krav til betjeningen af sognemenigheden og til betjeningen af de militære styrker. De for udvalget foreliggende beretninger om forholdene det enkelte sted viser dette meget tydeligt. Man skal i så henseende særlig henvise til de til underudvalget indkomne indberetninger henholdsvis fra garnisonskommandanten i Høvelte-Sandholm-Sjælsmark og fra den residerende kapellan for Blovstrød og Lillerød menigheder vedrørende virksomheden som feltpræst for mandskabet i garnisonen ved siden af arbejdet som residerende kapellan for Blovstrød og Lillerød menigheder. Garnisonskommandanten og præsten er begge af den opfattelse, at kun en præst, som har hele dagen til sin rådighed til arbejde ved et regiment, kan opnå et sådant kendskab til regimentets personel

og en sådan kontakt med dette, at han kan blive den selvfølgerige og effektive sjælesørger for enhver soldat i regimentet.

Underudvalget finder det derhos betænkeligt, at menighedsrådet har indstillingsret ved besættelsen af sådanne kombinerede stillinger. Dette har da også, i hvert fald i eet tilfælde, givet anledning til vanskeligheder.

Man må derfor anse det for absolut påkrævet, at der — i hvert fald i de områder, hvor talmæssigt betydelige styrker er placeret — ansættes faste feltpræster, d. v. s. kongeligt udnævnte tjenestemænd, der ikke samtidig har forpligtelser overfor en sognemenighed. Det forudsættes, at der tillægges feltpræsterne samme anciennitet med hensyn til alderstillæg og pension, som ville tilkomme dem ved ansættelse i almindelige faste præsteembeder i folkekirken. Lønningen bør udredes af statskassen enten på forsvarsministeriets eller kirkeministeriets budget.

Underudvalget foreslår, at der indledningsvis ansættes et mindre antal faste præster, hvoraf en bør være feltprovst og indgå i hærkommandoen, men derudover stå til rådighed som feltpræst for enheder under østre landsdelskommando; feltprovsten bør have ledelsen af det samlede feltpræstekorps. De øvrige faste præster har underudvalget tænkt sig ansat ved de større garnisonsområder eller på steder, hvor der er så mange enheder placeret inden for et snævert område, at en tilfredsstillende betjening på anden måde vanskeligt kan gennemføres. Man har i så henseende tænkt sig de pågældende præster ansat i Høvelteområdet (samtidig feltpræst for 1. sjællandske brigade), i Aalborg (samtidig feltpræst for 2. jyske brigade), i Sønderjylland (samtidig feltpræst for 1. jyske brigade) og i Århus (til rådighed som feltpræst for enheder under vestre landsdelskommando).

Om udnævnelse og afsked måtte fastsættes regler svarende til, hvad der måtte fastsættes for andre faste præster til betjening af de militære værn. Det bemærkes dog herved, at underudvalget går ud fra, at det bliver den almindeligt gældende regel, at feltprovsten gør indstilling om ansættelse og afsked, og at forsvarrets egne myndigheder — såfremt udnævnelserne henlægges til kirkeministeriet — også på anden måde får en afgørende indflydelse på feltpræsternes udvælgelse.

Der bør tilvejebringes lovhjemmel for feltpræsternes adgang til benyttelse af kirkerne på stedet på samme vilkår som valgmenighederne. Berettigelsen skulle tilvejebringes blot ved præ-

stens begæring om benyttelse til styrker af hæren, som — midlertidig eller fast — har ophold i sognet (kirke-distriktet, pastoratet). Udgiften ved kirkernes brug udredes af statskassen.

Endelig finder underudvalget, at der bør gives feltpræsterne adgang til at søge de i menighedsrådslovens § 36 omhandlede embeder, når de har fungeret i 7 år, idet det skønnes rimeligt på denne måde at give de præster, der påtager sig den meget krævende gerning som præst for de værnepligtige, den bedst mulige sikkerhed for senere at overgå til ansættelse i almindelig præstegerning.

I de faste stillinger som feltpræst bør kun kunne ansættes personer, der opfylder betingelserne for at modtage præsteembeder i folkekirken.

Det er underudvalgets opfattelse, at det vil være gavnligt for de faste feltpræster, om der gives dem mulighed for at opretholde en vis kontakt med en civil menighed på stedet, f. eks. ret til afholdelse af et årligt antal gudstjenester i den stedlige kirke. Underudvalget er dog klar over, at en sådan ordning i de fleste tilfælde vil kunne etableres ved en aftale med vedkommende præst på grundlag af reglerne i lov om kirkers brug m. v.

II) *Garnisonspræster. hvor mandskabets antal ikke betinger ansættelsen af en fast feltpræst.*

Der findes enkelte steder fra gammel tid særordninger, hvorefter præster i folkekirken ved siden af deres pligter som præst for vedkommende sognemenighed tillige har en særlig forpligtelse til at forestå den kirkelige betjening af en stedlig garnison. Som eksempler kan nævnes præsterne ved Citadellets kirke i København, som det påhviler at varetage den kirkelige betjening af de i Citadellet indkvarterede enheder, præsterne ved Garnisons kirke i København, som betjener den øvrige del af Københavns garnison, og sognepræsten ved Skt. Mariæ kirke i Helsingør, der har den kirkelige betjening af befalingsmandsskolen på Kronborg. Disse særlige ordninger bør efter underudvalgets opfattelse opretholdes og eventuelt udbygges.

Bortset fra sådanne særlige tilfælde påhviler det de faste præster i garnisonsbyen at varetage betjeningen af vedkommende garnison. De pågældende præsters forpligtelse går imidlertid ikke ud over, hvad der påhviler dem i forhold til andre offentlige institutioner indenfor deres embedsområde, medmindre særlige forpligtelser er pålagt dem ved regulativ.

Underudvalget må anse det for rigtigst, om der åbnes adgang til at yde vedkommende præster et passende honorar af statskassen for betjeningen af garnisonerne. Det vil herved være muligt i højere grad at knytte præsten til garnisonen - eller en bestemt afdeling indenfor garnisonen - og tillige i forbindelse hermed at træffe nærmere aftale om omfanget af de gensidige forpligtelser og rettigheder.

Dette vil tillige indeholde den fordel, at der kan tages specielle hensyn til den under afsnit III omtalte ordning, der forudsætter, at feltpræster af reserven kan komme til at virke jævnsides med den faste garnisoftspræst eller eventuelt i et vist omfang skal træde i stedet for denne af hensyn til uddannelsen og for at fastholde kontakten med sin afdeling.

Efter underudvalgets opfattelse bør der åbnes mulighed for, såfremt det måtte anses for formålstjenligt, at udpege en anden præst som garnisonspræst end en til garnionskirken hørende præst efter indstilling fra feltprovsten og stedfunden forhandling med biskoppen i det pågældende stift. Der tænkes herved på, at det kan være hensigtsmæssigt at benytte en præst fra omegnen, som eventuelt gennem civilundervisning eller på anden måde er blevet kendt med de særlige problemer, som arbejde blandt det militære mandskab indebærer, og som derved - eller på grund af sin yngre alder, mindre arbejdsbyrde eller sine egne værnepligtsforhold - må anses for bedre egnet til virksomheden end garnionskirkens præst(er).

Med hensyn til benyttelsen af den stedlige kirke til gudstjenester for det militære mandskab bør gælde samme regler, som ønskes indført for de faste feltpræster.

III) *Feltpræster af reserven med og uden rådighedspligt.*

De under II) nævnte garnisonspræster vil almindeligvis kun kunne betjene garnisonens mandskab, når dette befinder sig på det normale tjenestested, men ikke under øvelser og mobilisering.

Der bør derfor efter udvalgets skøn ansættes feltpræster af reserven med og uden rådighedspligt. Der er her i realiteten tale om en udbygning af den eksisterende designeringsordning.

Det er underudvalgets tanke, at disse præster bør have en status, der er analog med reserveofficerernes for så vidt angår aflønning, rådighedspligt m. v., og at der bør søges ansat en

feltpræst af reserven ved hver brigade, afdeling, feltambulance m. v. Det vil være ønskeligt, at så mange designerede feltpræster som muligt påtager sig rådighedspligt i 3-årige perioder, idet man må finde det hensigtsmæssigt, at den pligtige tjeneste i modsætning til reserveofficerernes søges anvendt til jævnlige korte besøg i 1/2 til 1 dags varighed ved tjenestestedet samt til enkelte større samlede øvelser. De præster, der ikke mener at kunne påtage sig rådighedspligt, bør kunne indkaldes til deres enhed i forbindelse med genindkaldelser og ved andre særlige lejligheder.

Det må være en forudsætning for antagelse som feltpræst af reserven, at den pågældende opfylder betingelserne for at kunne beskikkes til et præsteembede i folkekirken, samt at han enten har virket som værnepligtig teolog, deltaget i kursus for feltpræster eller på anden måde må skønnes at have de fornødne forudsætninger for at kunne bestride tjenesten som feltpræst. Feltpræsterne af reserven bør så vidt muligt have afgjort deres værnepligt.

Med hensyn til benyttelse af kirkerne til gudstjenester og kirkelige handlinger for det militære mandskab bør der gælde samme regler, som ønskes indført for de faste feltpræster og garnisonspræster.

IV) *Værnepligtige teologer.*

Det er underudvalgets opfattelse, at de hidtidige - indenfor hæren ret sparsomme - erfaringer med hensyn til anvendelsen af værnepligtige teologer er så gode, at anvendelsen af disse bør opretholdes som bistand for de under I) - III) nævnte præster. De teologiske kandidater skal indkaldes på lige fod med de øvrige værnepligtige og sammen med disse gennemgå en rekrutskole. De modtager herefter en kortvarig særlig uddannelse med henblik på deres senere virke som værnepligtige teologer og tilgår derpå så vidt muligt den enhed, ved hvilken deres rekruttkammerater nu gør tjeneste. Resten af deres værnepligtstid forbliver de ved deres enhed, hvor de virker som hjælpere for den stedlige feltpræst, fra hvem de modtager de nærmere direktiver for deres tjeneste.

Det er utvivlsomt en fordel, at den værnepligtige teolog gennemgår rekrutskolen på lige fod med de øvrige værnepligtige, som derved lærer ham at kende som en af deres egne. Desuden vil de teologiske kandidaters virksomhed i disse stillinger kunne give et grundlag for be-

dømmelse af de pågældendes egnethed til ansættelse i de under I) — III) nævnte stillinger. Endelig vil arbejdet som værnepligtig teolog under alle omstændigheder give de pågældende erfaringer, de vil kunne nyde godt af ved senere indtræden som præster i folkekirken.

De forskellige kategorier af feltpræster bør formentlig ikke indordnes i den militære rækkefølge, men kendetegnes efter derom af forsvarsministeriet særligt fastsatte regler. Muligvis bør der dog under særlige omstændigheder kunne tillægges dem militær grad som officerer af reserven.

Spørgsmålet om uniformering, aflønning m.v. af de nævnte personelkategorier er der her ikke taget stilling til. Efter underudvalgets skøn bør regler herom fastsættes af hærkommandoen efter nærmere forhandling med forsvarsministeriet og kirkeministeriet.

På samme måde er der heller ikke her taget

stilling til spørgsmålet om feltpræsternes samarbejde med civilundervisningen og/eller forsvarets oplysnings- og velfærdstjeneste. Underudvalget vil finde det sandsynligt, at stillinger, der kombinerer feltpræstegerning med civilundervisning helt eller delvis vil kunne træde i stedet for den under II) omtalte garnisonspræsteordning, men underudvalget finder det vanskeligt på indeværende tidspunkt at overskue konsekvenserne af en sådan ordning. Såfremt det fremtidig måtte anses formålstjenligt i et vist omfang at bygge på en kombination som den anførte, vil det antagelig være muligt rent administrativt at træffe bestemmelse for det enkelte tilfælde og eventuelt på denne måde tilvejebringe grundlag for en mere fast ordning.

Det forudsættes, at tilsynet med den kirkelige betjening af hæren henføres til en af biskopperne, og underudvalget skal her foreslå, at denne opgave overdrages biskoppen over Københavns stift.

Svend Balslev

A. Detlefsen

(formand)

T. Schaldemose-Nielsen

/ Erik Larsen

UNDERUDVALGSBETÆNKNING ANGÅENDE DEN KIRKELIGE BETJENING AF SØVÆRNET

Det er underudvalgets opfattelse, at de hidtil gældende bestemmelser i kundgørelse for søværnet B. 15-1950 vedrørende søværnets kirkelige betjening ved Holmens provst, Holmens kirkes præster og værnepligtige teologer i de siden dens ikrafttræden forløbne år har dannet et udmærket grundlag for den gejstlige betjening af søværnet, såvel hvad angår betjeningen i København som om bord i flådens sejlene skibe.

Denne ordning bør efter underudvalgets opfattelse med de efter forholdene fornødne ændringer danne hovedgrundlaget for en eventuel fremtidig udvidet ordning.

Med hensyn til den betjening, der finder sted ved Holmens provst og de præster, der er ansat ved Holmens kirke, har man været opmærksom på det forhold, at menighedsrådet foretager indstilling ved besættelse af kapellanstillingerne på samme måde som andre steder. Man har søgt at afbøde den ulempe, som denne ordning eventuelt kunne indebære, derved at kapellanstillingerne ved ledighed er opslået med særlig forpligtelse for embedets indehaver til at deltage i betjening af søværnet. Denne praksis har hidtil vist sig at virke tilfredsstillende. Betjeningen ved Holmens provst og kapellanerne er suppleret ved en personlig hjælpepræst for provsten. Samtidig med oprettelsen af stillingen som hjælpepræst er den faste stilling som kaldskapellan ved Holmens kirke nedlagt.

Udenfor København er det opgaven at drage omsorg for betjeningen af søværnets større faste tjenestesteder, d. v. s. for tiden:

Auderødlejren,
Flådestation Korsør,
Frederikshavn og
Grønnedal.

I overensstemmelse med det allerede anførte finder man, at der også for betjeningen af disse tjenestesteder bør bygges på den hidtidige ordning, derved at søværnets personel som helhed betjenes af præster, som har den nærmest mulige tilknytning til Holmens provst, om muligt tillige til Holmens kirke.

I Auderødlejren - Søværnets eksercerskole - har der på dette grundlag siden 1. november 1958 eksisteret en orlogspræsteordning, idet en orlogspræst efter forhandling mellem kirkeministeriet og forsvarsministeriet er ansat som hjælpepræst hos sognepræsten ved Holmens kirke (Holmens provst) med særlig henblik på den kirkelige betjening af lejrens personel. Den pågældende er samtidig ansat som forstander for den civile undervisning i lejren. Der er skabt tilfredsstillende vilkår for den pågældendes aflønning, og der er ifølge tekstanmærkning til tillægsbevillingsloven skabt hjemmel for hans pensionering.

En lignende ordning findes ikke ved søværnets øvrige større faste tjenestesteder udenfor København, men da ordningen efter det for underudvalget oplyste har virket særdeles tilfredsstillende, ville det være nærliggende også her at søge gennemført en ordning, der i hovedtrækene svarer til den, der er etableret ved Auderødlejren, jfr. herom nærmere nedenfor.

Selvom den hidtidige ordning som anført fungerer særdeles tilfredsstillende, og en yderligere udbygning gennem ansættelse af flere hjælpepræster antagelig også vil kunne ske med tilfredsstillende resultat, må det dog efter underudvalgets skøn erkendes, at ordningen stadig kun kan betragtes som en midlertidig ordning, der må underkastes forskellige ændringer, dersom man skal overgå til en fast og mere generel

fremtidig ordning. Manglerne er ud fra dette synspunkt navnlig følgende:

- 1) De gældende bestemmelser vedrørende besættelse af kapellanembederne ved Holmens kirke er, således som foran anført, ikke helt uden ulempe på grund af menighedsrådets indstillingsret.
- 2) Lønnings- og pensionsforhold for de hjælpepræster for Holmens provst, der i tilfælde af ordningens udbygning måtte ansættes i provinsen, ville ikke hvile på noget ganske sikkert grundlag, idet man i hvert enkelt tilfælde måtte søge hjemmel på bevillingslov til tilvejebringelse eller bevarelse af de pågældendes pensionsret og pensionsanciennitet.
- 3) Lønning til hjælpepræster for Holmens provst må efter de nugældende regler, når bortses fra det tilskud, der eventuelt måtte ydes fra forsvarsministeriet til supplerende vederlag til præsten, afholdes af fonden til lønning af københavnske præster m. fl., uanset hvor præsten gør tjeneste; men det er næppe helt rimeligt, at de københavnske lønningsmidler som fast regel skal afholde udgiften til aflønning af orlogspræster i provinsen.
- 4) Spørgsmålet om adgangen til benyttelse af de stedlige kirker vil ikke være løst gennem orlogspræsternes ansættelse som hjælpepræster for Holmens provst.
- 5) En ordning som søværnets, hvor orlogspræsterne overalt i landet skulle have status som hjælpepræster hos Holmens provst, ville adskille sig mere end nødvendigt fra den ordning, som det ville være muligt at etablere ved de øvrige værn.

Det er underudvalgets opfattelse, at det er af afgørende betydning, at forsvaret får den størst mulige indflydelse på udvælgelsen af orlogspræsterne for derigennem at sikre, at de pågældende har den fornødne positive indstilling til forsvaret og arbejdet som orlogspræst, at de har kvalifikationerne dertil, samt at de om fornødent er egnede til at deltage i arbejdet indenfor forsvarets civilundervisning.

Ligeledes må der lægges vægt på, at orlogspræsterne knyttes så stærkt som muligt til tjenestestedet.

Endvidere må der ved gennemførelsen af den fremtidige ordning tages behørigt hensyn til, at arbejdet i provinsen ikke kan forventes at be-

slaglæge orlogspræstens tid og arbejdskraft fuldt ud. Dette problem har man, således som det fremgår af det allerede anførte, løst ved den ordning, som for nogen tid siden er gennemført for Auderødlejrens vedkommende på den måde, at stillingen som orlogspræst er forbundet med stillingen som forstander for den civile undervisning i lejren. De erfaringer, der her er erhvervede, har overbevist underudvalget om, at en kombination af præstegerningen med civilundervisningen er særdeles ønskelig, og at det derfor vil være formålstjenligt, om man også ved ordningen af den præstelige betjening af de andre større tjenestesteder i provinsen søger at kombinere præstegerningen med gerningen som forstander for civilundervisningen eller med en lærergerning på tjenestestedet — eventuelt dog på andre af forsvarets tjenestesteder i omegnen. Derimod finder underudvalget, at supplerende arbejde udenfor forsvaret — og da navnlig deltagelse i stedligt sognearbejde — bør undgås, da det vil kunne virke forflygtigende på arbejdet som orlogspræst.

Med henvisning til det foran anførte finder underudvalget, at man for så vidt angår de orlogspræster, der ikke direkte knyttes til Holmens kirke, d. v. s. orlogspræsterne ved de større faste tjenestesteder i provinsen, bør foreslå en ordning efter følgende retningslinier:

Der skabes lovhjemmel for oprettelsen af et nærmere bestemt antal særlige embeder med pensionsret, løn og godtgørelser som for andre præsteembeder i folkekirken gældende og med særlig forpligtelse til virksomhed ved civilundervisningen. Det bestemmes, at Holmens provst skal være gejstlig foresat for orlogspræsterne efter regler, der i det hele svarer til de i kundgørelse B. 15—1950 fastsatte. Lønningen udredes af statskassen enten på forsvarsministeriets eller kirkeministeriets budget. Om udnævnelse og afsked fastsættes regler som svarer til, hvad der måtte fastsættes for andre faste præster til betjening af de militære værn. Underudvalget bemærker dog herved, at man går ud fra, at det bliver den almindeligt gældende regel, at værnprovsten gør indstilling om ansættelse og afsked, og at forsvarets egne myndigheder også på anden måde får en afgørende indflydelse på orlogspræsternes udvælgelse.

Der må ligeledes tilvejebringes lovhjemmel for orlogspræsternes adgang til benyttelse af kirkerne på stedet på samme vilkår som valgmenighederne. Berettigelsen skulle tilvejebringes blot ved præstens begæring om benyttelsen

til styrker af søvænet som - midlertidig eller fast — har ophold i sognet (kirke-distriktet, pastoratet). Udgiften ved kirkernes brug udredes af statskassen.

Derimod vil det ikke være nødvendigt at søge særlig hjemmel til orlogspræsternes brug i givet tilfælde af Holmens kirke. Lov om kirkers brug m. v. giver Holmens provst den fornødne hjemmel til at give præsterne adgang hertil.

De særlige forpligtelser for de omtalte faste embeder foreslås fastsat ved kgl. resolution for hver af de pågældende stillinger, eventuelt således at nærmere bestemmelser fastsættes i regulativ efter indstilling fra Holmens provst og forhandling mellem de to implicerede ministerier.

Endelig finder underudvalget, at der bør gives orlogspræsterne adgang til at søge de i menighedsrådslovens § 36 omhandlede embeder, når de har fungeret i 7 år, idet det skønnes rimeligt på denne måde at give de præster, der påtager sig den meget krævende gerning som præst for de værnepligtige, den bedst mulige sikkerhed for senere at overgå til ansættelse i almindelig præstegerning.

Det er underudvalgets opfattelse, at de hidtidige erfaringer med hensyn til ordningen med værnepligtige teologer er så gode, at dette system bør opretholdes ved siden af den foreslåede orlogspræsteordning. På mindre tjenestesteder vil de værnepligtige teologer til en vis grad kun-

ne erstatte orlogspræsten. En fordel ved ordningen er det, at den værnepligtige teolog har gennemgået eksercerskolen på lige fod med de øvrige værnepligtige. Desuden vil de teologiske kandidaters virksomhed i disse stillinger som før nævnt kunne give et grundlag for en bedømmelse af de pågældendes egnethed som orlogspræster. Endelig vil arbejdet under alle omstændigheder give de pågældende erfaringer, som de vil kunne nyde godt af ved senere indtræden som præster i folkekirken.

Med hensyn til de ved Holmens kirke ansatte præster finder underudvalget det med henvisning til det ovenfor bemærkede nødvendigt, at der udover stillingen som Holmens provst og sognepræst til stadighed er een stilling, der ikke besættes efter menighedsrådets indstilling. Problemet er - som det fremgår af det foran oplyste - foreløbigt løst ved, at kaldskapellianiet er erstattet af en stilling som hjælpepræst. Dette medfører, at provsten vil have en yngre præst efter provstens eget valg til sin rådighed til virksomhed på skibe på togt. Under forudsætning af, at det fortsat vil være muligt at antage tilstrækkeligt kvalificerede unge præster i en sådan stilling indenfor de lønrammer, der er fastsat for hjælpepræster, vil man kunne bortse fra oprettelsen af en særlig fast stilling, der besættes efter andre regler end de, der er gældende for de ved kirken ansatte faste kapellaner.

Michael Neiiendam

A. Detlefsen
(formand)

K. G. Konradsen

Erik Larsen

UNDERUDVALGSBETÆNKNING ANGÅENDE DEN KIRKELIGE BETJENING AF FLYVEVÅBNET

1) Når der skal tages stilling til en fremtidig ordning af den kirkelige betjening af personallet i flyvevåbnet, finder underudvalget, at man ikke — som det er tilfældet i hæren og søværnet - har nogen tradition at holde sig til, og den kirkelige betjening må således opfattes som noget helt nyt: indenfor flyvevåbnet.

Det skal dog bemærkes, at man ved flyvestation Karup i en årrække har haft en flyvestationspræst, ligesom kaldskapellanen i Hvorup i mindre omfang har betjent personallet på flyvestation Aalborg.

De indhøstede erfaringer på dette område taler i høj grad for, at der i flyvevåbnet er et behov for en kirkelig betjening, og det er indlysende, at en fremtidig ordning må følge nogenlunde de samme retningslinier, som danner grundlag for den kirkelige betjening ved de øvrige værn.

2) Ved en udformning af en fremtidig ordning af den kirkelige betjening af flyvevåbnet, finder man, at nedennævnte synspunkter må tages i betragtning:

- a. Ordningen må tilrettelægges således, at den kan danne basis for den kirkelige betjening både i fred og krig.
- b. Ordningen bør være så smidig, at den uden større besvær kan ændres i overensstemmelse med fremtidige indhøstede erfaringer.
- c. Ordningen må endvidere være baseret på rimelige økonomiske vilkår og tilfredsstillende arbejdsforhold, således at stillingen som flyverpræst kan virke efter hensigten og give en effektiv kirkelig betjening af flyvevåbnets personel.
- d. Endvidere skal man foreslå, at ordningen bliver gennemført snarest.

3) Med hensyn til opbygningen af en præsteordning indenfor flyvevåbnet synes der at være følgende muligheder for flyverpræsters opdeling i kategorier, idet kategori (b) dog kun bør betragtes som et alternativ til kategori (a).

- (a) Ansættelse af faste flyvestationspræster.
- (b) Ansættelse af deltidsansatte flyvestationspræster.
- (c) Ansættelse af flyverpræster af reserven.

Den flyverpræst, der har ansvaret for den kirkelige betjening af en flyvestation, bør formentlig som foran anført benævnes flyvestationspræst.

ad kategori (a):

Ved ansættelse af faste flyvestationspræster er det ønskeligt, at disse skal være kgl. udnævnte tjenestemænd, der ikke samtidig har forpligtelser overfor en sognemenighed. Det er endvidere ønskeligt, at en fast ansat flyvestationspræst bliver lønnet på lige fod med præster i folkekirken, ligesom de har de samme rettigheder med hensyn til anciennitet og pension.

Den flyverpræsteordning, som igennem de senere år har været praktiseret ved flyvestation Karup, har klart bevist, at der ved så stort et etablerement som en flyvestation virkelig er grundlag for, at flyvestationspræsten er fast ansat og ikke samtidig skal være hjælpepræst i et nærliggende sogn. Dette set ud fra den betragtning, at skal personallet få tillid til deres præst, må denne være kendt, og præsten må samtidig have tid til at sætte sig ind i personellens arbejdsvilkår ved at følge dem i deres daglige tjeneste. Skal dette gøres effektivt, vil flyvestationspræstens tid være fuldt besat. Det forudsætter, at faste flyvestationspræster også skal be-

tjene de mindre tjenestesteder, der er underlagt vedkommende flyvestation.

Underudvalget skal derfor foreslå, at der bliver ansat faste flyvestationspræster ved flyvestationerne Karup, Aalborg, Skrydstrup og Værløse, idet personellet på disse steder meget nær svarer til størrelsen af et almindeligt sogn i folkekirken.

Da personellet på flyvestationerne Aalborg og Skrydstrup imidlertid er noget mindre end i Karup og Værløse, kunne underudvalget tænke sig en ordning, der går ud på, at der ved disse flyvestationer ansættes faste flyvestationspræster, der udover at tage sig af den kirkelige betjening af personellet samtidig forpligter sig til at stå til rådighed for civilundervisningen i et mindre antal timer (dog ikke udover 10 timer ugl.).

Da en stor del af flyvestation Karups personel bor i Kølvrå by, Grove sogn, er der meget der taler for, at den samme præst betjener dette personel både i og udenfor tjenesten. Underudvalget skal derfor foreslå, at flyvestationspræsten efter regulativ skal medvirke ved betjeningen af denne del af Grove sogn. Det forekommer naturligt, at flyvestationspræsten også uden for tjenesten i et vist omfang betjener det militære personel, men på den anden side ville det være mindre rimeligt, om sognepræsten — der har en væsentlig del af sin menighed boende i Køl vrå - skulle være afskåret fra at betjene denne bys befolkning. Som følge heraf må stedets biskop sanktionere ansættelsen. Såfremt udgifterne iøvrigt skal afholdes af forsvarrets budget, vil det være rimeligt, at kirkeministeriet betaler en mindre del af præstens løn for hans arbejde i den civile menighed.

Flyverpræster bør ansættes efter samme regler, som gælder for øvrige faste præster, der betjener værnene, idet de indstilles af flyverprovsten, ligesom forsvarrets egne myndigheder må have en afgørende indflydelse på udvælgelsen af dem.

Udover ansættelse af de omtalte fire flyvestationspræster foreslår underudvalget, at der ansættes en flyverprovst. Denne flyverprovst skal indgå som et naturligt led i flyverkommandoen og skal have ledelsen af den kirkelige betjening af flyvevåbnet.

Der bør tilvejebringes lovhjemmel for flyverpræsternes adgang til benyttelse af kirkerne på stedet på samme vilkår som valgmenighederne. Berettigelsen skulle tilvejebringes blot ved præstens begæring om benyttelsen til styrker af flyvevåbnet, som har ophold i sognet (kirke-

pastoratet). Udgiften ved kirkernes brug bør udredes af statskassen.

Endvidere må der gives flyvestationspræsterne mulighed for efter et vist antal år at kunne søge embede i folkekirken efter menighedsrådslovens § 36.

Betingelserne for at kunne ansættes som flyvestationspræst må være, at den pågældende opfylder de krav, der stilles for at kunne få præsteembede i folkekirken.

Ad kategori (b).

Det er underudvalgets mening, at den kategori, der her omtales, kun skal betragtes som et alternativ, idet man finder, at ansættelse af faste flyvestationspræster er den mest effektive løsning, og at ansættelse af deltidsansatte flyvestationspræster nærmest har karakter af en nødløsning.

Man er imidlertid klar over, at der i øjeblikket er en udbredt knaphed på teologiske kandidater, hvorfor det eventuelt kan være nødvendigt at ansætte et antal deltidsansatte flyvestationspræster.

Disse skal således - foruden at varetage deres civile embede - påtage sig at betjene flyvevåbnets enheder i et omfang, som vil blive nærmere fastsat i det enkelte tilfælde. Afhængig af tjenestestedets størrelse kan der fastsættes bestemmelser for, hvor megen tid der skal afsættes til betjening af det pågældende tjenestested. Dette burde fastsættes til mindst een hel dag om ugen, idet der må lægges megen vægt på, at flyvestationspræsten kommer regelmæssigt på tjenestestedet og således lever sig ind i personellens vilkår.

Man skal i den forbindelse anføre, at det vil være rigtigst, at der af statskassen udbetales et passende honorar for det ekstraarbejde, der pålægges sådanne præster.

Når der skal tages stilling til disse præsters udvælgelse, finder underudvalget det ikke absolut nødvendigt, at man vælger sognepræsten i det sogn, hvorunder tjenestestedet hører. Man kan således, efter samråd med biskoppen for det pågældende stift, eksempelvis udvælge en sognepræst, der sidder i et lille embede, og som findes egnet netop til det specielle arbejde på en flyvestation. Det må dog være en betingelse, at den udvalgte præst er relativt ung og ikke har sit embede i en alt for stor afstand fra det tjenestested, han skal betjene.

Der er ingen tvivl om, at det vil være en for-

del, om sådanne flyvestationspræster har af tjent deres værnepligt og dermed har et vist kendskab til det militære liv. Ansættelse af deltid-ansatte flyvestationspræster bør ske efter indstilling af flyverprovsten og i samråd med den lokale flyvestationschef.

Underudvalget skal endvidere anbefale, at også deltidansatte flyvestationspræster får mulighed for at benytte den lokale kirke til kirkelig betjening af personalet.

Såfremt det skulle vise sig umuligt at ansætte faste flyvestationspræster i det omfang, som er nævnt under kategori (a), er det underudvalgets opfattelse, at det muligt kan være forsvarligt at ansætte deltidansatte flyvestationspræster ved flyvestationerne Aalborg og Skrydstrup, hvorimod der på flyvestationerne Karup og Værløse, hvorunder Jonstruplejren med en betydelig mandskabsstyrke hører, bør ansættes faste flyvestationspræster.

Ad kategori (c).

Det er underudvalgets mening, at behovet for flyverpræster vil stige, såfremt krig skulle indtræffe, hvorfor man skal foreslå, at der antages et antal flyverpræster af reserven. Disse præster bør, så vidt det er muligt, antages med en form for rådighedspligt i en periode af tre år med pligt til at gøre tjeneste tre uger om året.

Det er dog indlysende, at sådanne flyverpræster af reserven vil have vanskelighed ved på så kort tid at få det rette kendskab til flyvevåbnets forhold og arbejdsvilkår, hvorfor det anbefales, at disse præster kan vikariere for de faste flyvestationspræster, kan indkaldes til gennemgang af specielle kurser eller i fredstid kan betjene mindre etablissementer, såsom flyvestation Avnø samt flyvevåbnets radarstationer. I sidstnævnte tilfælde foreslås den pligtige tjeneste af tjent ikke i samlede perioder, men spredt ud over hele året i korte besøg af en dags varighed.

Med hensyn til rekrutteringen af disse flyverpræster af reserven skal man foreslå, at der, så vidt det er muligt, benyttes tidligere flyvesta-

tionspræster, eller at man benytter præster, der har aftjent deres værnepligt i hæren eller søværnet. Da flyvevåbnet hidtil så godt som aldrig har indkaldt - og næppe heller fremtidig vil indkalde — teologiske kandidater til aftjening af værnepligt, forudsættes det, at en sådan overførsel af præster, der har aftjent værnepligt i et af de andre værn, bliver nødvendig.

Disse flyverpræster af reserven bør have en status, der svarer til de for officerer af reserven gældende, for eksempel med hensyn til lønninger. Deres ansættelse bør ske efter indstilling af flyverprovsten.

Også denne kategori af flyverpræster bør have de samme rettigheder med hensyn til at benytte den lokale kirke ved betjening af tjenestestedets personel.

4) Som nævnt tidligere bør ledelsen af den kirkelige betjening af flyvevåbnet varetages af en flyverprovst, der er tilknyttet flyverkommandoen som faglig rådgiver på den kirkelige tjenestes område.

Flyverprovsten kan have sit civile embede ved siden af sit militære arbejde, men det må være en betingelse, at han i lighed med de øvrige værns provster er kongelig udnævnt til stillingen som flyverprovst.

5) Tilsynet med den kirkelige betjening af flyvevåbnet bør henlægges under en af biskopperne, og man finder det naturligt, at denne opgave overdrages til biskoppen over Københavns stift, der antagelig vil få overdraget tilsynet med den kirkelige betjening af hæren og søværnet.

6) Underudvalget har ikke taget stilling til forhold vedrørende uniformering og aflønning af de omtalte kategorier af flyverpræster, men mener, at dette spørgsmål må løses efter nærmere forhandling mellem forsvarsministeriet og kirkeministeriet.

7) Underudvalget anser det for en forudsætning, at de præster, der får overdraget en gerning i flyvevåbnet, frigøres for deres civile embedsgerning i tilfælde af mobilisering eller for-
mæring af sikringsstyrken.

K. G. Konradsen

A. Detlefsen
(formand)

Niels Zeuthen

! Erik Larsen

BILAG 4

LANDSFORENINGEN AF MENIGHEDSRÅD

Formanden
Vesterbrogade 72

28. juli 1960.

Til

*Arbejdsgruppen til undersøgelse af spørgsmålet om den
gejstlige betjening af de militære værn.*

Efter at landsforeningen fra forsvarsministeriet har modtaget meddelelse om, at der på kirkeministeriets foranledning er nedsat en arbejdsgruppe om feltpræstespørgsmålet, tillader landsforeningen sig at henvende sig angående denne sag, idet det nemlig ligger menighederne - og også menighedsrådene - stærkt på sinde, at der bliver skabt så gode kirkelige forhold som muligt for vore unge i den tid, hvor de ligger inde til militær tjeneste. Spørgsmålet om feltpræster har været behandlet på adskillige af landsforeningens årsmøder, og der har ved disse lejligheder været stærk interesse for, at landsforeningen skulle gøre forsøg på at få hidført en god løsning af denne sag.

Der er formentlig enighed om, at vi i krigstilfælde, evt. under mobilisering, skal have feltpræster i funktion. Såfremt disse imidlertid skal kunne løse deres opgave, må de være uddannet i fredstid til denne opgave. Er de ikke det, og er de helt ukendt med de militære forhold og med mandskabets psyke, vil de ikke pludselig kunne springe ind i helt nye og tilmed særligt vanskelige forhold. De vil ikke vide, hvor og hvordan de skal tage fat, og de vil let risikere at bringe mere forvirring end gavn. Af hensyn til feltpræsternes anvendelighed under givne alvorlige forhold vil gennemførelse af en feltpræsteordning i fredstid være af uvurderlig betydning.

En feltpræsteordning i fredstid vil imidlertid også for forsvarets mandskab og befalingsmænd være af stor betydning.

På hospitalerne er der med stort held gennemført en ordning med socialhjælpen, hvilket har været af *stor betydning* for patienterne med hensyn til deres problemer både af åndelig og materiel natur.

På samme måde vil feltpræsteordningen sikkert for soldaterne få *stor betydning* både med hensyn til at hjælpe dem med deres problemer af forskellig art og med udnyttelse af deres fritid.

For de mange unge, der indgår ægteskab umiddelbart før de tiltræder militærtjeneste, og som tit kommer ud for bekymringer, som de faktisk ikke er modne til selv at løse, kan det også være en stor støtte at søge råd hos en feltpræst.

Vi erkender med taknemmelighed, at der ved ansættelse af hjælpepræster på nogle steder er sket en ordning, men dette er ikke tilstrækkeligt til en betjening; af hele det indkaldte mandskab.

De stærkt udvidede forsvarsrammer med deres langt større indkaldelser, lange tjenestetid og oprettelsen af nye kaserner og lejre har skabt helt nye levekår i det daglige liv for det værnepligtige mandskab, ligesom de moderne mobiliserings- og krigsvilkår stiller krav om en fast ordning af den kirkelige betjening allerede i fredstid, således at der gives, feltpræsterne en klar placering i det militære liv i garnison og under manøvre.

Skal feltpræsten virkelig kunne gøre gavn, og skal han kunne komme i virkelig kontakt med mandskabet, må han høre til forsvaret, bære dets uniform og virkelig tage del i afdelingens liv og også ved særlige lejligheder kunne være med sammen med de andre, når afdelingen rykker ud på øvelse eller lignende.

Der indvendes sommetider mod gennemførelsen af en feltpræsteordning, at der her i landet ingen steder er virkelig lang afstand til en sognekirke. Men en præst, der har sin gerning i sit sogn, vil i almindelighed ikke have samme mulighed for at komme i kontakt med mandskabet som en præst, der hører til i forsvaret. Man

må erindre, at forswarets afdelinger danner fast sammenføjede enheder med et stort sammenhold, og soldaten kan ikke forvente at komme til en udenfor stående »fremmed« præst med sine små eller store bekymringer på samme naturlige måde, som han vil komme til den præst, der hører til forsaret og derfor er en af »deres egne«.

Danmark er, såvidt det vides, det eneste NATO-land, der ikke har en fast feltpræsteordning.

Der er imidlertid gjort en god begyndelse, både ved at der har været udsendt feltpræster med den danske brigade i Tyskland og med det danske troppekontingent i Gaza, og også ved at der herhjemme efterhånden er blevet ansat feltpræster ved forskellige afdelinger, f. eks. i Høveltejren og i Arresødallejren. Endvidere er der i flåden anvendt værnepligtige teologer. Alle disse steder er der i almindelighed gjort gode erfaringer med feltpræsteordningen.

Nogle af disse steder er ansættelsen sket under den form, at kirkeministeriet har ansat en hjælpepræst, der så fra forsvarsministeriet har fået sin løn suppleret. Dette sidste må anses for nødvendigt, thi en forsvarlig kirkelig betjening af det indkaldte mandskab i fredstid, som samtidig skal skabe grundlaget for betjening under krig, kan ikke hvile alene på en så løs og ungdommelig grundvold, som det ville være tilfældet, hvis den kom til at hvile på præster, der kun er ansat og lønnede som hjælpepræster, hvis funktionstid i denne stilling og med den dertil knyttede løn kun er forudsat at være kortvarig.

De værnepligtige teologer, hvis antal forøvrigt er meget lille, vil sikkert bedst kunne gøre fyldest ved at assistere de fast ansatte feltpræster.

Vi mener, at feltpræster bør udvælges meget omhyggeligt, at det bør være yngre mænd med nogen præstegering bag sig og helst mænd, der har gjort tjeneste ved ungdomsbevægelsen (spejdervæsen o. l.), så at de har erfaring for, hvorledes man skal omgås ungdom.

For at få folk, der opfylder disse betingelser, er det nødvendigt, enten at der af forsvarsministeriet ansættes feltpræster på almindelige løningsvilkår, eller at en hjælpepræsteløn suppleres, så at den kommer til at svare til, hvad præster i tilsvarende alder har i løn.

En feltpræst må jo som en del af sit arbejde deltage i det nye kulturelle arbejde blandt de værnepligtige, foredragsarbejde, biblioteker, som tillidsmand i sociale spørgsmål, ved sygebesøg, samtaletimer (padres hours) m. m.

Vi skal iøvrigt ikke gå ind på enkeltheder i en mulig ordning, men vi skal nøjes med stærkt at understrege, at det for kirken og menigheden er en overordentlig vigtig sag, at feltpræsteordningen finder en forsvarlig løsning, og vi skal indestændigt henstille, at spørgsmålet optages til fornyet drøftelse, idet vi udtrykker håbet om, at det så snart som muligt kan bringes til en god løsning, og at bestemmelser herom må blive indføjede i det kommende lovforslag.

Skitse til en jeltpræsteordning:

Ved alle militære afdelinger ansættes feltpræster i et omfang, der bestemmes af afdelingens størrelse. Disse feltpræster bør være yngre præster, der får en til deres anciennitet svarende lønning.

Muligvis bør de ansættes på åremål.

Hvor afdelingens størrelse og arbejdets omfang nødvendiggør det, kan de til hjælp få værnepligtige hjælpepræster eller teologer.

Ærbødigst

P. b. v.

E. Høst-Madsen

BILAG 5

HØJTÆREDE MINISTRE

Vi undertegnede menige fra Sandholmlejren opfordrer herved kirkeministeren og forsvarsministeren til at sætte alt ind på, at der i forsvarsordningen bliver indført en tilfredsstillende feltpræsteordning, da den nuværende — også den, der i øjeblikket fungerer her — ikke er det.

Vi er af den opfattelse, at en meget stor del af vore kammerater over hele landet mener det samme. Vor særlige stilling som soldater kræver også en særlig betjening fra kirkens side, som de civile præster ikke kan yde.

286 ulæseligt navn	453327 Kristensen	453495 Laurberg-Nielsen
108 Nielsen	453421 Hansen	453608 Mærkedahl Jensen
208 ulæseligt navn	453622 Ipsen	415465 Jørgensen
344 Vesterskov	453524 Lundgaard	453581 ulæseligt navn
501 Søndergaard Lassen	453522 Jepsen	453181 M. Pedersen
416 Jensen	453100 Sørensen	453176 Pedersen
499 Hansen	502590 Eriksen	453485 Berthelsen
162 Jensen	453346 Christensen	453177 Skov Nielsen
470 Knudsen	453336 Petersen	453455 Bech
484 Markvordsen	453508 Madsen	453500 Mortensen
504 Hansen	453625 S. Andersen	453357 Nørgård
168 Thomassen	453403 Andersen	453610 Petersen
453215 Sjøgård	453225 Petersen	453104 ulæseligt navn
453257 E. Nielsen	453583 Hansen	453292 Petersen
453593 Tage Sørensen	453048 ulæseligt navn	453339 ulæseligt navn
453477 Witt	453558 Markussen	455545 ulæseligt navn
453587 Jørgensen	453076 Bay	455382 Kristensen
453223 Rasmussen	453335 Rasmussen	415574 Jensen
207 J. C. Krogh	453106 Eilsø	453308 Rømer
206 ulæseligt navn	453158 Hissel	453249 Pedersen
192 ulæseligt navn	453253 Andersen	453494 Gade
MH K. Johansen	453621 Green	453617 Pedersen
453 Iversen	453623 Jacobsen	453414 Wilson
075 ulæseligt navn		
423 Tilmer		
595 Olesen		
453497 Christensen		
453496 Pedersen		
453260 Kloster	B. Østergaard	Henny Jensen
453446 Kofoed	M. Østergaard	Edith Mølgaard
453234 ulæseligt navn	Ulæseligt navn	Edith Hansen
453153 Østergaard		

Vi tilslutter os de meniges opfordring:

B. Østergaard
M. Østergaard
Ulæseligt navn

Henny Jensen
Edith Mølgaard
Edith Hansen

GARNISONSKOMMANDANTEN FOR
HØVELTE-SANDHOLM-SJÆLSMARK

28, november 1960.

Til forsvarsministeriet.

Eft.: Hærkommandoen
Østre landsdelskommando

Emne: *Kirkelig betjening.*

Ref.: Forsvarsministeriets skrivelse 1. kt. 285-
7-1 af 8. nov. 1960.

I anledning af forsvarsministeriets skrivelse skal garnisonskommandanten, efter at have orienteret sig hos garnisonens øvrige kommandanter og garnisonspræsten, fremsætte følgende principielle udtalelser og vurdering angående den i garnisonen praktiserede særordning.

1. Hvad angår fordele og ulemper.

Garnisonspræsten har mere tid at ofre på garnisonen end sognepæsten havde, da denne var alene om den kirkelige betjening af sogn og garnison. Om der skal komme et rimeligt udbytte ud af garnisonspræstens gerning er afhængig af den pågældende præsts hele indstilling, facon og virkemåde; her i garnisonen er man for tiden særdeles vel hjulpet.

Garnisonspræsten har dog ikke den tid, der kræves, for i tilfredsstillende udstrækning at

kunne virke ved samtlige underafdelinger i garnisonen.

2. Det er garnisonskommandantens opfattelse, at der til hvert regiment bør knyttes en præst, hvis eneste opgave er at være feltpræst, i fredstid for hele regimentet, d. v. s. 5–7 underafdelinger, og i krigstid alene feltpræst for dækningsstyrken, mens de øvrige afdelinger som hidtil baseres på designerede feltpræster. Formentlig vil en præst i fredstid kunne overkomme at betjene en styrke som den nævnte.

3. Det er garnisonskommandantens bestemte opfattelse, at kun en præst, som har hele sin dag til rådighed til arbejde ved et regiment, kan opnå et sådant kendskab til regimentets personel og en sådan kontakt med dette, at han kan blive den selvfølgelige og effektive sjælesørger for enhver soldat i regimentet.

A. V. Hensch

TIL

UDVALGET ANGÅENDE DEN KIRKELIGE BETJENING AF DE MILITÆRE VÆRN

I anledning af Deres anmodning om en erklæring om de fordele og ulemper, der efter min opfattelse er forbundet med den gældende ordning for den kirkelige betjening af de militære styrker i Høvelte, Sandholm og Sjælsmark kaserer, skal jeg udtale:

Fordele ved den nugældende ordning i sammenligning med det, der var før, er umiddelbare. Før var sognepræsten — udover en kortere periode - alene om de to store sogne, Blovstrød og Lillerød, og de tre ovennævnte kaserer. Nu er jeg ansat som residerende kapellan i samme sogne, men med særligt henblik på kasererne i sognet, hvilket vel skal udlægges derhen, at jeg skal bruge en stor del af min tid til de militære styrkers kirkelige betjening.

Det har jeg forsøgt nu godt et år. Kort fortalt har jeg arbejdet på den måde, at jeg hver søndag morgen har holdt en feltgudstjeneste på en af kasererne, været tre aftener om ugen, fordelt på de tre kaserer og deltaget i større og mindre øvelser, kompagniøvelser eller bataljonsøvelser. Desuden har jeg afholdt en del feltgudstjenester, dels ved juletid, dels ved specielle lejligheder, i kirken, i felten eller på kasererne.

Denne arbejdsindsats har ikke strakt til.

På grund af forholdene i den danske folkekirke kan man ikke umiddelbart forvente, at soldaterne skal opsøge præsten, da de fra deres civile liv er ukendt med et sådant fænomen. Derfor må feltpræsten selv skabe kontakten, og det gør han bedst ved at deltage så meget som muligt i deres daglige liv.

Det har vist sig ganske ugørligt at skabe en blot nogenlunde god kontakt med *hele* garnisonen, hvor der findes fire regimenter, foruden en hel del mere., ialt vel ca. 30 underafdelinger på hver rundt regnet 100 mand. Utilfredsheden med mine franske visitter er mange gange kommet til udtryk, og jeg har derfor fra 1. maj d. å. fået de forskellige myndigheders tilladelse til for et tidsrum af seks måneder at lægge hoveddelen af **mit** arbejde blandt soldaterne ved Livgarden, stationeret i Sandholm og Sjælsmark, idet jeg dog forlæst opretholder den påbegyndte turnus med feltgudstjenester for hele garnisonsområdet.

Selvfølgelig ville en frigørelse fra det civile sognearbejde give mig en del tid yderligere til arbejdet blandt soldaterne, men det er mit bestemte indtryk, at en enkelt feltpræst aldrig vil kunne »dække« hele garnisonen tilfredsstillende.

Ærbødigst

Lill er ød i maj 1961.

Hans Jensmark,

res. kap.

Norsk kgl. resolution af 22. oktober 1954.

PLAN FOR FELTPRESTKORPSET OG INSTRUKS FOR FELTPROSTEN

I. Organisasjon.

§ 1.

Feltprestkorpset (FPK) står administrativt under forsvarsdepartementet, kommandomessig (militært) under Forsvarsstaben og i kirkelige anliggender under overtilsyn av Oslo biskop.

Korpsets regnskapsvesen og materiellkontroll ligger henholdsvis under Hærens sentrale kassekontor og Generalintendanten.

Feltprosten er sjef for FPK. Han har disposisjons- og anvisningsmyndighet over korpsets budsjett i samsvar med Forsvarsdepartementets bestemmelser 1. september 1953 - inntatt i KtF I 1953, s. 168-169.

§ 3.

Landet er delt i fem distrikter som omfatter landsdelene Østlandet, Sørlandet, Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge. I hvert distrikt er det en garnisonsprest som administrativt, faglig og kommandomessig står under FPK.

Ved større oppsatte avdelinger i fred tilsettes dessuten feltprester som faglig står under FPK, men administrativt og kommandomessig under vedkommende militære sjef.

§ 4.

Presten som i henhold til kgl. res. av 15. januar 1954 - inntatt i KtF I 1954, s. 12 - skal tjenstgjøre som feltprester ved repetisjonsøvinger, beredskap og mobilisering, står når de er inne til tjeneste faglig under FPK og administrativt og kommandomessig under vedkommende avdelings-, stasjons- eller kommandosjef.

Vernepliktige teologiske studenter tjenstgjør som feltprestassistenter i samsvar med Forsvarsdepartementets bestemmelser av 15. august 1951 - inntatt i KtF I 1951, s. 179.

§ 5.

Feltprost, garnisonsprester, feltprester og feltprestassistenter har militær status, grad og uniform med korset som bransjemerke.

§ 6.

Tilsetting i organisasjonsmessige stillinger for geistlige i korpset skjer innenfor den av Stortinget til hver tid fastsatte ramme etter vanlige regler for tilsetting av embets- og tjenestemenn i Forsvaret, etter innstilling av Feltprosten. Feltprostens innstilling skal være vedlagt uttalelse fra Oslo biskop.

Tillsetting i åremålsstillinger skjer etter regler for tilsetting i disse (jfr. kgl. res. av 13. oktober 1950 med Forsvarsdepartementets tilsluttede bestemmelser, inntatt i KtF I 1950, s. 166-168. Uttalelser innhentes som bestemt ved tilsetting i organisasjonsmessige stillinger. Eventuelle engasjementer foretas av Feltprosten i samråd med Oslo biskop og vedkommende overkommando(er).

Geistlige ansatte i Forsvaret kan ikke overta lønt bierhverv uten Forsvarsdepartementets samtykke.

Formål.

§ a

Feltprestkorpsets oppgave er å lede og utføre feltpresttjeneste i Forsvaret i samsvar med den norske kirkes orden.

§ 9.

Fagområdet omfatter:

Kirkelige handlinger, geistlig virksomhet, sjelesorg, moral, sosial-etisk orientering, karakterdannelse, samvirke med sivil religiøs virksomhet og nasjonal-kulturell folkefostring.

II. Instruks for Feltprosten.

§ 1.

Feltprosten er ansvarlig leder for all feltprest-tjeneste i Forsvaret. Han skal:

Kontrollere FPKs geistlige virksomhet ved inspeksjoner og rapporter og lede feltprestenes arbeid og utdanning ved faglige kurs og annen informasjon. Han skal medvirke til at tjenesten utvikles og utføres på en hensiktsmessig og forsvarlig måte. Forhold han ikke selv kan rette på i denne forbindelse melder han fra til Oslo Biskop og/eller departementet.

§ 3.

Delta i den geistlige virksomhet under sine inspeksjoner og ut fra sitt standkvarter når tiden tillåter det.

§ 4.

Være rådgiver for Forsvarsdepartementet, Forsvarsstaben, overkommandoene og fellesinstitusjonene i de spørsmål som går inn under FPKs fagområde. På *eget* initiativ kan han gi nødvendige informasjon og forslag. Han kan av militære og kirkelige instanser innkalles til samråd når FPKs saksfelt berøres.

§ 5.

Ha ansvaret for og lede FPKs administrasjon i samsvar med lover, gjeldende militære og kirkelige instruks, kunngjøringer og bestemmelser. Han kunngjør ledige feltpreststillinger når fullmakt til det foreligger fra Forsvarsdepartementet eller vedkommende overkommando, og tilsetter kontorassistenter i korpset innenfor budsjettets ramme, videre gir han permisjon og fastsetter ferier for korpsets personeli etter gjeldende bestemmelser.

§ 6.

Utarbeide budsjettforslag, kjøpe inn og fordele materiell, innhente materielloppgave fra prestene og kontrollere at materiellet behandles og oppbevares forsvarlig. Han skal utarbeide forslag til faglig standardmateriell og forelegge det for de kirkelige og militære myndigheter.

Utarbeide forslag til faglige instruks for alle feltprester og feltprestassistenter og gi nød-

vendige regulerende faglige bestemmelser for tjenesten. Han skal i nødvendig utstrekning holde Oslo biskop orientert om saker og forhold som vedkommer biskopens tilsynsmyndighet.

§ 8.

Føre rulle over feltprestassistenter og ordinerte prester i samsvar med Forsvarsdepartementets bestemmelse av 1. september 1953 - inntatt i KtF I s. 168, (jfr. kgl. res. av 15. januar 1954 - inntatt i KtF I 1954, s. 12) og sørge for at offiserskrigslisæne ved staber og avdelinger til hver tid er åjour når det gjelder stillinger for feltprester og feltprestassistenter.

§9.

I nødvendig utstrekning engasjere sivile prester til nærliggende forlegninger og kommandoer innenfor bevilgningens ramme.

§ 10-

Søke kontakt med undervisnings- og velferds-, film- og presstjeneste, idrettsoffiserer, sanitet, og dessuten anerkjente sivile organisasjoner for derved å oppnå best mulig samarbeid med disse.

§ n-

Innvie krigskirkegårder som administreres av Forsvaret og ha tilsyn med Forsvarets garnisons- og interimskapeller.

§ 12.

Søke å holde seg orientert om feltpresttjenesten i andre land og det som der gjøres til gagn for det militære personeli.

§ 13.

Gjøre rede for FPKs kirkelige virksomhet for biskopen når han holder visitas i korpset og når biskopen ellers måtte ønske det.

§ 14-

Avgi rapport hvert kalenderår om FPKs virke til Forsvarsdepartementet, Forsvarsstaben og Oslo biskop.

§ 15.

Utarbeide forslag til instruks for garnisonsprester og feltprester m. v.
Forslaget sendes Forsvarsdepartementet til godkjenning.

Norske instruksjer angående feltpræstens virksomhed.

INSTRUKS FOR GARNISONSPREST, GARNISONSKAPELLAN OG STABSPREST

A. Instruks for garnionsprest.

Garnionspresten er kommandomessig underlagt Feltprosten og sorterer administrativt og faglig under Feltprestkorpsset. Når det er påkrevd, plikter garnionspresten å utføre Feltprostens gjøremål.

Garnionspresten skal holde Feltprosten orientert om forhold vedrørende feltpresttjenesten i distriktet. Forslag av interesse for feltpresttjenesten skal fremmes for Feltprosten. Oppstår spørsmål av prinsipiell natur, skal disse straks forelegges Feltprosten.

Krever tjenesten eller andre forhold at garnionspresten må reise ut av sitt distrikt, skal Feltprostens samtykke til reisen innhentes.

§ 4-

I overensstemmelse med de bestemmelser som til enhver tid gjelder leder og utfører garnionspresten feltpresttjenesten innen sitt distrikt.

§ 5.

Garnionspresten er faglig rådgiver for vedkommende DK-, MK- og LK-sjef. Han skal holde vedkommende DK-, MK- og LK-sjef orientert om forhold vedrørende feltpresttjenesten, og fremme forslag for de nevnte sjefer om feltpresttjenesten i distriktet.

§ 6.

Vedkommende DK-, MK- og LK-sjef skal holdes underrettet om garnionsprestens kontor-tid og hans adresse.

§ 7.

Garnionspresten skal ha oversikt over de militære enheter i sitt distrikt. Han skal samarbejde med organer for undervisnings-, velferds- og sanitetstjeneste. Han skal søke å koordinere frivillige assisterende presters og sivile kristelige organ isas joners virksomhet på militært område. I sin virksomhet skal han søke å fremme et godt forhold og interessefelleskap mellom militært personeli og den sivile befolkning.

°.

Det påligger garnionspresten ved inspeksjoner og på annen måte å føre tilsyn med at faglig underlagte feltprester og feltprestassistenter utfører sin feltpresttjeneste i overensstemmelse med de bestemmelser som til enhver tid gjelder.

§ 9-

Garnionspresten skal innen sitt distrikt føre tilsyn med Forsvarets kapeller.

B. Instruks for garnionskapellan.

§ I-

Garnionskapellanen er kommandomessig og administrativt underlagt vedkommende militære sjef. Faglig er han underlagt garnionspresten. Når det er påkrevd, plikter garnionskapellanen å utføre garnionsprestens gjøremål.

Garnionskapellanen er faglig rådgiver for vedkommende militære sjef. Han skal holde garnionspresten og vedkommende militære sjef orientert om forhold vedrørende feltpresttjenesten.

§ 3.

I overensstemmelse med de bestemmelser som til enhver tid gjelder, utfører garnisonskapellane feltpresttjeneste ved den militære enhet som han er beordret til.

Etter samråd med garnisonspresten og vedkommende militære sjef, og med Feltprostens samtykke, skal garnisonskapellane betjene militære enheter utenfor sitt standkvarter. Utgifter i denne forbindelse dekkes av Feltprestkorpsset etter gjeldende bestemmelser for tjenestemenns skyss- og kostgodtgjørelse.

§4.

Garnisonskapellane skal samarbejde med organer for undervisnings-, velferds- og sanitets-tjeneste og sivile kristelige organisasjoner.

C. Instruks for stabsprest.

§ 1 •

Stabspresten er kommandomessig, administrativt og faglig underlagt Feltprosten.

§ 2.

Stabspresten skal utføre stabsarbeide ved Feltprestkorpsset. Etter nærmere bestemmelse av Feltprosten, plikter stabspresten å utføre feltpresttjeneste ved enheter i Oslo-området.

KUNDGØRELSE FOR SØVÆRNET

1.

Bestemmelser for søværnets kirkelige betjening ved Holmens provst, Holmens kirkes præster og værnepligtige teologer.

1. Ved kirkelig betjening forstås løsning af de opgaver, der er henlagt til den danske folkekirkes præster i almindelighed, herunder afholdelse af gudstjenester og forvaltning af sakramenterne.

2a. Den kirkelige betjening i søværnets skibe, forter og uddannelseslejre, kaserner, ved skoler, institutioner m. v. af søværnets personel af alle kategorier varetages af Holmens provst og de ved Holmens kirke fast ansatte præster eller hjælpepræster under betegnelsen orlogspræster, som folkekirkens repræsentanter i søværnet.

b. Holmens provst og de ved Holmens kirke fast ansatte præster hører, også hvad deres kirkelige betjening af søværnet angår, under biskoppen over Københavns stift. Biskoppen kan af Holmens provst begære mundtlig referat eller skriftlig indberetning om forhold vedrørende søværnets kirkelige betjening.

c. Værnepligtige teologer bistår ved den kirkelige betjening af søværnets personel; jfr. »bestemmelser vedrørende værnepligtige teologer«.

3a. Holmens provst er gejstlig foresat for orlogspræsterne og de værnepligtige teologer, og udpeger efter aftale med søværnets myndigheder orlogspræsterne - i den udstrækning deres tjenstlige forpligtelser overfor kirken og sognet tillader - og de værnepligtige teologer til løsning af foreliggende opgaver.

b. Såfremt en orlogspræst ikke allerede er stillet til rådighed i søværnets skibe, ved skoler

og institutioner, rettes anmodninger om afholdelse af gudstjenester eller anden kirkelig betjening og assistance til Holmens provst.

c. Orlogspræsterne kan til enhver tid gennem Holmens provst stille forslag om afholdelse af gudstjenester eller anden kirkelig betjening m.v. i søværnets skibe, ved skoler og institutioner samt om orlogspræsternes medvirken til løsning af opgaver i forbindelse med besætningernes velfærd og beskæftigelse i fritiden.

d. Såfremt en orlogspræst efter indstilling af Holmens provst til søværnskommandoen er udpeget til at deltage i et togt af længere varighed med et af søværnets skibe, løses han efter forhandling mellem søværnskommandoen og Holmens provst og efter ansøgning til kirkeministeriet i henhold til de om præsters rejsetilladelse til udlandet gældende bestemmelser midlertidigt fra sine opgaver i land og tilkommanderes skibet.

4. I mobiliseringstilfælde stilles Holmens kirkes præster til søværnskommandoens rådighed, idet søværnskommandoen drager omsorg for, at eventuel anden udsættelse under mobilisering bortfalder, dog således, at Holmens provst og den ældste af kirkens residerende kapellaner forbliver ved kirken med henblik på varetagelsen af kirkens regelmæssige gudstjenester, kirkelige handlinger og sognets kirkelige betjening.

5a. Holmens provst og orlogspræsterne står udenfor den militære rækkefølge, men bærer under tjenstgøring i søværnet uniform i henhold til uniformsreglement for søværnet eller særlig bestemmelse. Uniform udleveres fra beklædningsmagasinet efter derom fastsatte bestemmelser.

Orlogspræster bespises normalt i officersmessen **og** tildeles så vidt muligt eget lukaf.

b. Under udkommando med søværnets skibe oppebærer orlogspræster søtillæg **og** bordholds- penge som fastsat i tjenestemandsløvens § 988 for officerer i søværnet af tilsvarende lønnings- klasse.

c. Under tjenesterejser oppebærer orlogspræsterne godtgørelse som fastsat for officerer af tilsvarende lønningsklasse.

d. Såfremt eget lukaf ikke er stillet til rådighed for de søværnets skibe og institutioner i land tilkommanderede orlogspræster og værnepligtige teologer, skal - i den udstrækning, som forholdene tillader — et lukaf eller lignende stilles til deres rådighed til brug ved uforstyrrede samtaler med dem, der måtte ønske det, samt til forberedelse af prædikener etc.

6a. Orlogspræsten er underlagt vedkommen- de militære chef, som efter samråd med orlogs- præsten fastsætter dennes tjeneste med hensyn til den kirkelige betjening, jfr. midlertidig in- struks for skibschefen, og til varetagelse af for- hold i forbindelse med besætningernes velfærd og beskæftigelse i fritiden eventuelt i forbin- delse med søværnets socialrådgiver og med folk- og værn officeren.

b. Det påhviler orlogspræsten at påse, at de for hans tjeneste nødvendige bøger (bibel, nyt testamente og salmebog) forefindes i fornødent antal og ligeså vasa sacre, der til skibe på togstilles til rådighed fra Holmens kirke mod kvit- tering fra orlogspræsten til Holmens provst.

c. Ved ankomst til fremmed havn eller red gives af hensyn til på stedet boende danskes eventuelle ønsker om kirkelige handlinger med- delelse til den stedlige danske diplomatiske eller konsulære repræsentationschef om, at skibet har dansk præst ombord.

d. Ved modtagelse af udkommando og efter endt togt melder orlogspræsten sig til Holmens provst.

e. Ved togtets slutning udfærdiger orlogspræ- sten en rapport med særligt henblik på sin virk- somhed ombord og indvundne erfaringer. Rap- porten fremsendes af chefen med hans bemærk- ninger til søværnskommandoen, der tilstiller Holmens provst rapporten til udtalelse.

7. Såfremt der ved Holmens kirke ansættes præster, som ved session eller kassation er be- tegnet som for stedse uskikket til al krigstjene- ste, er det en forudsætning for deres tjenstgø-

ring som orlogspræst, at de ikke lider af mang- ler, der kan vanskeliggøre deres tjeneste i denne stilling.

2.

Bestemmelser vedrørende værnepligtige teologer.

1. Ved personelkontorets foranstaltning ind- kaldes årligt til tjeneste ved søværnet et nær- mere fastsat antal teologiske kandidater, eller i undtagelsestilfælde teologiske studenter i deres sidste studieår.

2. Ved afslutningen af de pågældendes gen- nemgang af eksercerskolen gives af skolens chef en særlig bedømmelse med herblik på deres eg- nethed til tjeneste som værnepligtig teolog.

Bedømmelsen indføres i oplysningsbøgerne **og** en afskrift indsendes til søværnskomman- doen, der tilstiller Holmens provst den til gen- nemsyn.

3. De egnede og villige udsættes af personel- kontoret efter samråd med Holmens provst efter omstændighederne til følgende tjenestesteder:

- a. Flådestationen (søværnets kaserne),
- b. Søværnets eksercerskole,
- c. Jydske Marinekommando,
- d. Større skibe på længere togter **og**
- e. Kystdefensionen.

4. Den til et tjenestested udkommanderede værnepligtige teolog bistår ved personellets kir- kelige betjening og er til rådighed ved vareta- gelsen af opgaver i forbindelse med mandska- bets velfærd og beskæftigelse i fritiden.

Når gudstjeneste afholdes, forretter han tje- neste efter chefens nærmere bestemmelse, jfr. midlertidig instruks for skibschefen.

I øvrigt gives der ham på søn- og helligdage, eller når chefen i øvrigt træffer bestemmelse herom, lejlighed til at afholde gudstjeneste for den del af det vagtfri mandskab, der frivilligt ønsker at deltage heri.

5. Værnepligtige teologer er ikke befalings- mænd og underbringes som øvrigt værneplig- tigt mandskab. De bærer et særligt distinktions- tegn. De deltager i øvelser og arbejder i det om- fang, som efter chefens bestemmelse kan fore- nes med deres særlige tjeneste.

6. I alt, hvad der vedrører den gejstlige tjene- ste, betragtes de værnepligtige teologer som hen- hørende under Holmens provst, til hvem de i

forbindelse med denne tjeneste kan rette direkte henvendelse.

Ved tjenestetidens afslutning indsender de ad tjenestevejen en rapport, som af søværnskommandoen tilstilles Holmens provst til udtalelse.

7. En værnepligtig teolog, der er ordineret, kan erstatte en orlogspræst på togt af længere varighed.

8. En ikke ordineret værnepligtig teolog kan ikke uden i nødstilfælde forvalte sakramenterne og skal i så tilfælde snarest give indberetning derom til Holmens provst som gejstlig foresat.

9. Såfremt en værnepligtig teolog skønnes at have forsømt sine opgaver og tilsidesat de hensyn, han skylder sin stand, kan han, efter forhandling med Holmens provst, sættes fra sin tjeneste og tilkommanderes andet tjenestested som almindelig værnepligtig efter indstilling fra den pågældende chef til søværnskommandoen.

Hvis den værnepligtige teolog er ordineret, forelægges sagen af søværnskommandoen gennem Holmens provst for biskoppen over Københavns stift.

10. Værnepligtige teologer opføres i personalekontorets kartotek og i en af Holmens provst ført rulle.

Kdg. B. 11 - 1947, pkt. 2, bortfalder.

3. I midlertidig instruks for skibschefen (kdg. B. 11 - 1943) foretages følgende tilføjelser:

I § 95 tilføjes efter 3. stk. følgende nye stk.:

Såfremt orlogspræst eller ordineret værnepligtig teolog medfølger skibet, gives ved ankomst til fremmed havn eller red — af hensyn til på stedet boende danskes eventuelle ønsker om kirkelige handlinger — meddelelse til den stedlige danske diplomatiske eller konsulære repræsentationschef om, at skibet har dansk præst om bord.

I § 127, 2. stk. tilføjes efter »officererne«: (evt. en orlogspræst eller en værnepligtig teolog).

I indholdsfortegnelsen pag. 229 tilføjes efter linie 21 f. o.:

Kirkelige handlinger for danske bosat i udlandet95.

4. I uniformsreglement for søværnet (kdg. B. 2 - 1945)1. Officersgruppen, tilføjes på side 16 som ny anmærkning:

Anmærkning 4:

Fra beklædningsmagasinet udleveres til Holmens provst samt præster ansat ved Holmens kirke til brug under tjeneste i søværnets skibe, kaserner m. v. jakkeuniform, kappe og kasket.

Herudover er det tilladt det omtalte personel til brug under den ovennævnte tjeneste at anskaffe og bære frakkeuniform og almindelig selskabsuniform samt regnfrakke af mørkeblåt, vandtæt stof som reglementeret for officerer.

Ærmedistinktion bæres på jakke, frakke, selskabstrøje (-kjole) og kappe, (jfr. § 15, ærmedistinktioner, I. a.); kasketemblem, jfr. § 2.

I § 2 tilføjes nederst på side 14 efter reserve-læge (med under tre års tjeneste):

Holmens provst som orlogspræst	guldbroderet kors
Øvrige orlogspræster	guldbroderet kors

I § 15, ærmedistinktioner, tilføjes efter 1):

1a) Guldbroderet kors bæres på begge ærmers forside. Distinktionernes underste kant påsyes med en afstand af 8,4 cm fra ærmets underkant. Længden af korsets lodrette bjælke skal være 3,5 cm, tværbjælken 2,6 cm, dennes overkant 1,0 cm fra den lodrette bjælkes overkant; bjælkernes bredde 0,6 cm (orlogspræster).

Rasmus Hansen

